

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ**

Πτυχιακή εργασία

Τίτλος: " Η συμβολή του παραμυθιού στη μαθησιακή διδασκαλία κατά την προσχολική εκπαίδευση."

" The contribution of fairy tales to learning teaching in pre- school education."

Στοιχεία φοιτήτριας

Όνοματεπώνυμο: Κάκου Ευανθία

Αριθμός μητρώου: 3660

Επόπτης: Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος, αναπληρωτής καθηγητής(Δ.Ε.Π.)

Β' βαθμολογητής: Βακάλη Άννα, Ε.ΔΙ.Π.

Φλώρινα, Φεβρουάριος 2021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη.....	3
Abstract	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ	6
Κεφάλαιο 1ο: Το παραμύθι	6
1.1 Ορισμός του παραμυθιού	6
1.2 Χαρακτηριστικά του παραμυθιού	9
1.3 Είδη και κατηγορίες του παραμυθιού.....	11
Κεφάλαιο 2ο : Η παιδαγωγική αξία του παραμυθιού	14
2.1 Ο ρόλος του παραμυθιού στην ανάπτυξη του παιδιού	14
2.2 Η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίησή του	19
2.3 Η επίδραση των παραμυθιών στην προσχολική ηλικία	24
Κεφάλαιο 3ο: Η παιδαγωγική χρήση του παραμυθιού	28
3.1 Η έννοια της Δημιουργικότητας	29
3.2 Η δημιουργικότητα ως μέσο ανάπτυξης της δημιουργικής σκέψης	33
3.2.1. Η σχέση της δημιουργικής σκέψης με τη φαντασία	35
3.2.2 Η σχέση της δημιουργικής σκέψης με την ευφυΐα	36
3.3 Ο ρόλος του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών στην δημιουργικότητα και στην δημιουργική σκέψη	37
Κεφάλαιο 4ο: Η καλλιέργεια της δημιουργικότητας των παιδιών μέσα από τα παραμύθια	38
4.1 Δραστηριότητα 1η	41
4.2 Δραστηριότητα 2η	42
4.3 Παιδί και παραμύθι	42
Συμπεράσματα	46
Βιβλιογραφία	47
Ελληνόγλωσση	47
Ξενόγλωσση	50

Περίληψη

Αναντίρρητα, η παιδική ηλικία ενός ανθρώπου είναι συνυφασμένη και συνδεδεμένη σε ένα μεγάλο ποσοστό από γλυκές αναμνήσεις. Μία εξ' αυτών αποτελεί και η ανάμνηση των αφηγήσεων των παραμυθιών. Το παραμύθι, εμφανιζόμενο από αρχαιοτάτων χρόνων, αποτελεί ουσιαστικά έναν ζωντανό οργανισμό, ο οποίος ακόμη και σήμερα κάνει ισχυρή την παρουσία του στην καθημερινότητα των μικρών παιδιών.

Ως έννοια απασχόλησε και εξακολουθεί να απασχολεί το ενδιαφέρον της επιστημονικής κοινότητας, η οποία έχει καταγράψει πληθώρα ορισμών, ως απόπειρες συγκεκριμενοποίησης αυτής της λέξης. Ως αντικείμενο μελέτης, πέρα από την επιστήμη της Παιδαγωγικής απασχολεί εξίσου και αυτή της Ψυχολογίας, αλλά και της Κοινωνιολογίας. Ενωμένοι, λοιπόν, οι παραπάνω επιστημονικοί κλάδοι, μέσα από τη λεπτομερή ανάλυση του συγκεκριμένου αφηγηματικού είδους, κατάφεραν να αναδείξουν και να επικαιροποιήσουν και την παιδαγωγική χροιά που αποπνέει το παραμύθι ως προς την ολόπλευρη ανάπτυξη ενός παιδιού.

Μέσα από την πάροδο των ετών, το παραμύθι κατάφερε να ξεφύγει από τα οικογενειακά πλαίσια και να εδραιωθεί σταδιακά και στις αίθουσες των σχολικών μονάδων, ιδιαίτερα αυτών των νηπιαγωγείων. Η μαθησιακή διαδικασία αποδεικνύεται πως αποκτά βαθύτερο νόημα μέσα από τη μεθοδευμένη χρήση και αξιοποίηση ενός παραμυθιού. Μεγάλο εύρος επιστημόνων, μάλιστα, το χαρακτηρίζουν ως ένα από τα σημαντικότερα εκπαιδευτικά εργαλεία.

Η παρούσα εργασία καλείται, λοιπόν, να αναδείξει μέσω βιβλιογραφικών αναφορών την παιδαγωγική αξία του παραμυθιού στην ψυχική, ηθική και συναισθηματική ωρίμανση ενός παιδιού προσχολικής ηλικίας. Επιπλέον, καθήκον της είναι να επισημάνει τη σημαντικότητα της ορθής διδακτικής αξιοποίησης αυτού μέσα στην τάξη ενός νηπιαγωγείου, ώστε να διαπλάθονται παιδιά ισορροπημένα και χαρούμενα με «όπλα» τους τη φαντασία και τη δημιουργικότητα. Άλλωστε, όπως τονίζει και η Jella Lerman «Αν θέλουμε να φτιάξουμε έναν κόσμο καλύτερο από τον σημερινό, πρέπει να αρχίσουμε από το παιδικό βιβλίο» (Τσιλιμένη, 2009, σ.44).

Λέξεις Κλειδιά: Παραμύθι, Μαθησιακή Διαδικασία, Διδακτική Αξιοποίηση, Προσχολική Ηλικία

Abstract

Undoubtedly, a child's childhood is interwoven and connected to a large percentage of sweet memories. One of these is the recollection of fairy tales. The fairytale, from ancient times, is essentially a living organism, which even today makes its presence strong in the everyday life of young children.

The concept has occupied and continues to occupy the interest of the scientific community, which has recorded a plethora of definitions, as attempts of specification this word. As a subject of research, besides the science of Pedagogy, it also interest this subject the science of Psychology and Sociology. Consequently, the above scientific disciplines as united, through the detailed analysis of this narrative genre, succeeded in highlighting and updating the pedagogic complexion that exudes the fairy tale about the development of a child.

Throughout the years, the fairy tale has managed to escape the family context and gradually establish itself in the classrooms of the school units, especially those kindergartens. The learning process proves to acquire a deeper meaning through the methodical use and utilization of a fairy tale. A broad range of scientists, in fact, characterize it as one of the most important educational tools.

This thesis is therefore called upon to highlight, through bibliographic references, the pedagogical value of the fairy tale in the mental, moral and emotional maturation of a preschool child. In addition, its task is to emphasize the importance of proper teaching of this in the classroom of a kindergarten, so that children can be balanced and cheerful with their "weapons" of imagination and creativity. Besides, as Jella Lepman says, "If we want to make a world better than today, we have to start from the childish book "(Τσιλμένη, 2009, σ.44).

Keywords: Fairy Tale, Learning Process, Teaching Exploitation, Preschool Age

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εστιάζει στην παιδαγωγική χρήση και αξία του παραμυθιού στην προσχολική ηλικία. Αρχικά, στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός της έννοιας του παραμυθιού, σύμφωνα με απόψεις διαφόρων μελετητών. Έπειτα, ακολουθεί η καταγραφή των χαρακτηριστικών που έχουν τα παραμύθια ως λογοτεχνικά κείμενα και επισημαίνονται τα είδη και οι κατηγορίες, στις οποίες ταξινομούνται, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στο λαϊκό και σύγχρονο παραμύθι.

Ακολούθως, γίνεται αναφορά στον ρόλο που διαδραματίζει το παραμύθι στην ανάπτυξη του παιδιού, καθώς κινείται φυσικά στον χώρο της φαντασίας και της μαγείας, χωρίς να διακρίνει το υπερφυσικό από την πραγματικότητα. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση του παραμυθιού στην προσχολική ηλικία, αλλά και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού, καταλήγοντας στην πολυδιάστατη επίδρασή του στην ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού.

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας, αναφέρεται η έννοια της δημιουργικότητας των παιδιών στην συγκεκριμένη ηλικία. Αφού γίνει αυτή η αναφορά, παρουσιάζεται ο τρόπος που η δημιουργικότητα μπορεί να χρησιμοποιείται ως μέσο ανάπτυξης στη δημιουργική σκέψη της φαντασίας και της ευφυΐας των παιδιών. Πιο συγκεκριμένα, ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί το παραμύθι, προβάλλεται μέσα από τον ρόλο που έχει το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο των Προγραμμάτων Σπουδών.

Η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται με την παρουσίαση δύο δραστηριοτήτων που εφάρμοσα κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης στο 5^ο Νηπιαγωγείο Φλώρινας, καθώς τονίζεται η σχέση του παιδιού με το παραμύθι.

ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1^ο: Το παραμύθι

Ορισμός του παραμυθιού

Τα παραμύθια υπάρχουν από τότε που υπάρχει και η ιστορία του κάθε λαού, καθώς γίνεται φανερό από τις αναφορές πολλών παλαιών εγγράφων στη λέξη παραμύθι. Επί της ουσίας το παραμύθι και το τραγούδι μεταφέρουν σημαντικές πληροφορίες από την προηγούμενη στην επόμενη γενιά.

Μέσα την πάροδο των ετών έχει επισημανθεί πληθώρα ορισμών για την έννοια του παραμυθιού. Ένας αρκετά σαφής και περιεκτικός ορισμός είναι ο εξής:

«Με τη λέξη παραμύθι εννοούμε μια διήγηση δημιουργημένη με ποιητική φαντασία, παρμένη ιδιαίτερα από τον κόσμο του μαγικού, μια ιστορία του θαύματος που δεν εξαρτάται από τους όρους της πραγματικής ζωής, και την ακούνε με ευχαρίστηση μεγάλοι και μικροί, έστω και αν δεν τη θεωρούν πιστευτή» (Αυδίκος,1997, σ. 33). Υπάρχουν και τα ευτράπελα παραμύθια, τα μαγικά παραμύθια, η ευτράπελη διήγηση, αλλά και ο μύθος με ήρωες ζώα.(Α.Μέγα Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν 1972 σελ: 170). Είναι, δηλαδή, φανερό ότι όλοι οι ορισμοί που δόθηκαν κατά καιρούς για το παραμύθι, παρά τις επιμέρους διαφορές τους, υπογραμμίζουν τα στοιχεία του «μαγικού και υπερφυσικού, του απίθανου και απίστευτου περιεχομένου». (Μαλαφάντης,2011, σ. 22). Το παραμύθι μπορεί να θεωρηθεί ως «μια πράξη αυθεντικής ποιητικής ενόρασης» (Lüthi,1982), ως «αρχέτυπο της ανθρώπινης αφηγηματικής τέχνης» (Αυδίκος,1997,σ. 33).

Υπάρχουν ενδείξεις για την ύπαρξη παραμυθιών στην αρχαία Αίγυπτο ήδη από τον 13ο αι. π.Χ. Φαίνεται ότι το παραμύθι έχει αναπτυχθεί στο σύνολο σχεδόν των πολιτισμών. Ο Dieckmann, επισήμανε τον τεράστιο όγκο των παραμυθιών, που εμφανίζονται στα διάφορα πολιτισμικά περιβάλλοντα διά μέσου των αιώνων και κατέληξε στη διαπίστωση ότι «φαίνεται να είναι ψυχολογική αναγκαιότητα η

δημιουργία παραμυθιών και απίθανων ιστοριών και η μετάδοσή τους από τη μια γενιά στην άλλη» (Dieckmann,1997, σ. 253). Όμως, αν και τα παραμύθια εμφανίζονται σε τόσο διαφορετικά χρονικά και πολιτισμικά πλαίσια, είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι έχουν περισσότερες ομοιότητες μεταξύ τους, παρά διαφορές (Fitzgerald,1978). Έχουν περάσει από γενιά σε γενιά και «έχουν τονώσει το ενδιαφέρον και έχουν θερμάνει τις καρδιές των ανθρώπων από την αρχή της ιστορίας» (Heuscher,1963, σε Lubetsky,1989, σ. 245).

Η λέξη «παραμύθι» αποτελείται από δύο συνθετικά το «παρά» και το «μύθος». Ετυμολογικά συνδέεται με το ρήμα «παραμυθούμαι», που στην αρχαιότητα είχε διάφορες σημασίες: «δίνω θάρρος, προτρέπω, συμβουλεύω, ανακουφίζω», ενώ αυτό που σήμερα αναφέρεται ως παραμύθι δηλωνόταν με την λέξη «μύθος». (Μαλαφάντης, 2011, σ. 19). Στην μεσαιωνική δημόδη γραμματεία η λέξη «μύθος» χρησιμοποιείται και για το παραμύθι. Από την άλλη, η λέξη «παραμύθιν» χρησιμοποιείται ήδη με τις σημασίες «φανταστική ιστορία, διήγηση, ψευτιά, ανοησία». Στη σύγχρονη καθημερινή γλωσσική επικοινωνία χρησιμοποιείται ο όρος παραμύθι με αμφίσημο τρόπο: άλλοτε με υποτιμητική σημασία, για να δηλωθεί κάτι ψευδές και αβάσιμο (π.χ. «αυτά είναι παραμύθια») και άλλοτε για να εξαρθεί κάτι (π.χ. «είναι παραμυθένιο»).

Πιο συγκεκριμένα, το παραμύθι είναι μια σύντομη λαϊκή ιστορία που διαδραματίζονται τα ήθη και τα έθιμα του κάθε λαού. Από την άλλη, η διήγηση έχει απλή πλοκή, αφηγηματική μορφή και σκηνική οικονομία. Τα παραμύθια ανήκουν είτε σε ένα κοντινό, είτε σε ένα μακρινό μη προσδιορισμένο παρελθόν. Ο χώρος και ο χρόνος δεν είναι συγκεκριμένος και αυτό γίνεται εμφανές και από την αρχή κάθε παραμυθιού που ξεκινά με την φράση «Μια φορά κι έναν καιρό», «Ήταν κάποτε», «Πολύ παλιά».

Ο χώρος που διαδραματίζεται το παραμύθι είναι εξίσου σημαντικός και είναι συνήθως ένα μυθικό μέρος με φανταστικούς ήρωες με διαφορετικές ικανότητες. Αυτό του δίνει την δυνατότητα να κινείται στην σφαίρα του ονείρου και του παράλογου. Φαίνεται ότι τα παραμύθια αποτελούν ένα είδος, το οποίο ακροβατεί ανάμεσα στη μυθολογία και τη λογοτεχνία. Γιατί από την μια πλευρά, ο «χρόνος» των παραμυθιών είναι «έξω από τον χρόνο», όπως και στις μυθικές αφηγήσεις, κι από την άλλη

πλευρά, η έννοια του εφήμερου λειτουργεί αρκετά συχνά στα παραμύθια, όπως ακριβώς και στα μυθιστορήματα. (Jean,1996).

Επομένως, το παραμύθι αποτελεί μια συγγενική μορφή του μύθου, μια επινόηση, μια μυθιστοριογραφία, μια φανταστική αφήγηση που χρησιμοποιεί μεταφορικά ως κεντρικό χαρακτήρα του κάποιο ζώο, ή εισάγει στερεότυπους χαρακτήρες, είναι δηλαδή διαφοροποιημένο εννοιολογικά. Πολύ συχνά μετατρέπεται σε ανατρεπτική αλληγορία ενάντια στον φεουδαρχισμό ή την εκάστοτε άρχουσα τάξη, ή συνήθως και σύγκρουση του ανθρώπινου με το αόρατο βασίλειο. Επίσης, προσωποποιεί και εξατομικεύει διαφορετικά στοιχεία, πέρα από τη λογική του χώρου και του χρόνου, και επεκτείνεται από τον οργανικό στον ανόργανο κόσμο, από τον άνθρωπο και τα ζώα στα δέντρα, τα λουλούδια, τις πέτρες και τους ανέμους. Ωστόσο, στο παραμύθι τίποτα δεν θεωρείται εξωπραγματικό, με αποτέλεσμα συχνά το αδύνατον να γίνεται δυνατόν.

Το πιο σημαντικό είναι ότι το πεδίο δράσης του παραμυθιού είναι η φαντασία αυτού που τα διαβάζει ή τα ακούει. Αυτή η φαντασία γονιμοποιείται με τη διαμεσολάβηση του υποσυνείδητου και με όλους τους συμβολισμούς που έχουν ήδη συσσωρευτεί από τους ανθρώπους. Το τέλος των παραμυθιών αποκαθιστά την ηθική τάξη, αμείβει το καλό και τιμωρεί το κακό. Η κάθαρση αυτή είναι απαραίτητη για τα παιδιά, γιατί τους προσφέρει ψυχική ισορροπία, πίστη και αισιοδοξία στη ζωή. Διαβάζοντας ένα παραμύθι μέσα από το δρόμο της τέχνης μαθαίνουν τη ζωή κι αφού περιπλανηθούν μαζί με τον ήρωα του παραμυθιού σε μαγικούς χώρους, στο τέλος πατάνε ξανά στη γη λέγοντας: «Κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα». (Αναγνωστόπουλος,1994). Όταν ένα παραμύθι φτάνει στο τέλος του ο ακροατής- αναγνώστης, όπως προαναφέρθηκε, επανέρχεται στον πραγματικό κόσμο κρατώντας μέσα του και στην ψυχή του τη μαγεία του παραμυθιού.

Ο κορυφαίος Αμερικανός παραμυθολόγος Smith Thompson (1885-1976) χαρακτήρισε το παραμύθι ως «μια αφήγηση με συγκεκριμένο μήκος, η οποία εμπεριέχει διαδοχή μοτίβων ή επεισοδίων. Κινείται σε ένα πλαστό, χιμαιρικό κόσμο, χωρίς συγκεκριμένη τοπογραφική αναφορά και χωρίς κάποια συγκεκριμένη αναφορά σε πρόσωπο» (Thompson,1946, σ. 8). Αυτό σημαίνει ότι το παραμύθι είναι μια αφήγηση. Εξετάζοντας τον όρο αφήγηση σε ένα λεξικό, το παραμύθι είναι: «Λογοτεχνικό έργο που αφηγείται γεγονότα πραγματικά ή φανταστικά που έγιναν

στο παρελθόν, (Μια φορά κι έναν καιρό..)». Επίσης, η Sienaert το 1987 αναφέρει ότι «Έχοντας τη δική του αντίληψη για τα πράγματα και τα όντα, το παραμύθι ξανακλείνει εις εαυτόν. Πηδά από περιστατικό σε περιστατικό για να αποδώσει ένα συμβάν που δεν το εγκλείει με οριστικό τρόπο, παρά μόνο στο τέλος». Αυτό σημαίνει δηλαδή ότι τα παραμύθια μπορεί να μη δίνουν την δυνατότητα στους ακροατές να επεκτείνουν τα γεγονότα της ιστορίας, ωστόσο δεν περιορίζουν την φαντασία των παιδιών. Κλείνοντας, ο Propp (2009) υποστήριξε ότι για να αναφερθούμε στην μορφολογία του παραμυθιού, επομένως και στον ορισμό του, θα πρέπει πρώτα να μελετήσουμε και την προέλευση των παραμυθιών.

Χαρακτηριστικά του παραμυθιού

Ως παραμυθιακός τύπος εξηγείται η αφηγηματική βάση, σύμφωνα με την οποία δομούνται οι παραλλαγές ενός παραμυθιού και πηγάζει από τον συνδυασμό μοτίβων. Όλοι μας έχουμε έρθει σε επαφή με τα παραμύθια. Δεν είναι λίγες οι φορές που επιστρέφουμε σε αυτά, τα διαβάζουμε ξανά και ξανά, μπορεί να τους δώσουμε μία άλλη ερμηνεία, ανάλογα με το πώς αισθανόμαστε, πως νιώθουμε και μέχρι που μπορεί να φτάνει η φαντασία μας εκείνη τη στιγμή. Το παραμύθι είναι ένα μέσο συγκίνησης και ψυχαγωγίας για όλους τους λαούς. Το περιεχόμενό του δε βασίζεται σε τόπο και χρόνο και τα πρόσωπά του είναι ουτοπικά.

Τα παραμύθια είναι στιγμές, που μέσα από αυτά, τα παιδιά μπορεί να αποκτήσουν γνώσεις και εμπειρίες, να διευρύνουν την φαντασία τους. Μέσα από την μαγεία και την πλοκή τους, η οποία μπορεί να είναι απλή και λιτή, έχουν την ικανότητα, όπως προαναφέρθηκε, να διδάσκουν πολλά τόσο στις ψυχές των παιδιών, όσο και στους ενήλικες.

Παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά όπως κακούς βασιλιάδες, βασίλισσες, μητρίες, ήρωες, ηρωίδες, ξωτικά, νεράιδες, που όλοι ζουν στο χώρο της φαντασίας. Το κυριότερο βέβαια χαρακτηριστικό του παραμυθιού είναι το ευτυχισμένο τέλος, το πνεύμα της αισιοδοξίας και της επιτυχίας, ότι το καλό θα νικήσει, το οποίο ενδέχεται να μην είναι τόσο εμφανές από την πρώτη στιγμή. Τα παραμύθια, λοιπόν, τελειώνουν πάντα με την φράση «Κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς

καλύτερα». Άλλες χαρακτηριστικές και κοινές φράσεις είναι οι εξής: «Μια φορά κι έναν καιρό», «Ήταν κάποτε», «Πολύ παλιά». Η ταύτιση και η συμμετοχή του αναγνώστη βοηθούν στην απαλοιφή των συναισθημάτων απομόνωσης και μοναξιάς που νιώθει, στα οποία οι άνθρωποι είναι ευάλωτοι, κάνοντας τους να αισθάνονται μέρη ενός μεγάλου συνόλου. Το ευτυχισμένο τέλος στην ιστορία δίνει στον αναγνώστη το ευχάριστο συναίσθημα ότι αυτό το σύνολο είναι ευτυχισμένο (Cooper, 1998).

Στο φανταστικό κόσμο των παραμυθιών τίποτα δεν είναι ασυνήθιστο ή συνηθισμένο, καθώς όλα μοιάζουν φυσιολογικά στον αναγνώστη, γιατί βρίσκεται μέσα στην μαγεία του παραμυθιού. Το παραμύθι διαδραματίζεται σε έναν χώρο μαγείας, ελεύθερο, έξω από τα όρια του χρόνου, μέσα στον οποίο πρωταγωνιστούν οι καλές μάγισσες, οι οποίες βοηθούν αυτούς που τις έχουν ανάγκη, αλλά και οι κακές μάγισσες, οι οποίες τις περισσότερες φορές απειλούν τον ήρωα και προσπαθούν να του δημιουργήσουν πρόβλημα ή να του κάνουν κακό.

Όλοι οι ήρωες στο παραμύθι είτε είναι άνθρωποι, πουλιά, ζώα έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν την εξωτερική τους μορφή χωρίς όμως να χάσουν την αρχική τους ταυτότητα και να μιλούν με ανθρώπινη ή ζωώδη φωνή. Ακόμη, τα φυσικά στοιχεία, όπως ο ήλιος, το φεγγάρι, τα άστρα, το νερό και τα δέντρα μπορούν να έχουν κάποια υπερφυσική δύναμη.

Με την επανάληψη και τη συνεχή ανάγνωση των παραμυθιών παρατηρείται ότι η πίστη των παιδιών σε αυτά μεγαλώνει και τα βοηθά να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες, να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις απόψεις και τις ιδέες τους και να χτίσουν μακροπρόθεσμα τη δική τους προσωπικότητα.

Το παραμύθι έχει τρεις γενικές αρχές, τον χρόνο, τον τόπο και τα πρόσωπα (Κωστόπουλος, 2008).

Συγκεκριμένα:

- Ο χρόνος στο παραμύθι είναι αόριστος.
- Το ίδιο αόριστος είναι και ο τόπος που δρουν τα πρόσωπα.
- Η πλοκή εκτυλίσσεται σχεδόν εξολοκλήρου μέσα από την ανωνυμία των προσώπων.

Ο Δανός λαογράφος Άξελ Όλρικ (1908) κατέληξε στην υπογράμμιση κάποιων από τις αφηγηματικές αρχές του παραμυθιού, τους λεγόμενους επικούς νόμους:

1. Ένα παραμύθι δεν ξεκινά με το πιο συνταρακτικό σημείο της δράσης και δεν τελειώνει με απότομο τρόπο. Προηγείται μια ήρεμη εισαγωγή, ενώ η ιστορία συνεχίζεται και μετά την κορύφωση, για να κλείσει τον κύκλο σε ένα σημείο που το διακρίνει ηρεμία και σταθερότητα.
2. Η εμφάνιση επαναλήψεων είναι συχνή, όχι μόνο για να προσδώσουν ένταση στην πλοκή, αλλά και για να δώσουν όγκο στην ιστορία.
3. Την ίδια στιγμή, στο ίδιο επεισόδιο βρίσκονται συνήθως μόνο δύο πρόσωπα.
4. Αντιμέτωποι βρίσκονται οι αντίθετοι χαρακτήρες.
5. Αν δύο πρόσωπα εμφανίζονται στον ίδιο ρόλο, αυτοί είναι οι μικροί και οι αδύνατοι της ιστορίας. Συχνά είναι δίδυμοι και όταν δυναμώσουν, ανταγωνίζονται ο ένας το άλλο.
6. Αυτός που ανήκει σε μία ομάδα και είναι ο χειρότερος ή ο αδύναμος, στο τέλος αποδεικνύεται ο καλύτερος.
7. Οι χαρακτηρισμοί είναι απλοϊκοί: αναφέρονται μόνο οι ιδιότητες που σχετίζονται άμεσα με τη δράση. Δεν παρουσιάζονται εκτενείς πληροφορίες για τη ζωή των προσώπων εκτός πλοκής.
8. Η υπόθεση είναι απλή και αφηγείται μία ιστορία τη φορά. Όταν σε αυτήν ξετυλίγονται δύο ή περισσότερα επεισόδια, πρόκειται για λόγιο προϊόν.

Όλα θίγονται με τον απλούστερο δυνατό τρόπο. Παρόμοια πράγματα περιγράφονται όσο γίνεται πιο όμοια. Δεν υπάρχει ίχνος ποικιλομορφίας (Κωστόπουλος, 2008).

Είδη και κατηγορίες του παραμυθιού

Τα στοιχεία που απαρτίζουν τα παραμύθια χωρίζονται σε εθνολογικά, μυθολογικά (τους δαίμονες, τους δράκους), μαγικά, ονειρικά, λαϊκές αντιλήψεις στις διάφορες εποχές για την έννοια της εξυπνάδας ή της κουταμάρας, της καλοσύνης ή της κακίας,

στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού και των κοινωνικών και πολιτικών δομών της κάθε εποχής και του κάθε τόπου.

Τα παραμύθια απευθύνονται κυρίως σε μικρούς αλλά και σε μεγάλους. Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες παραμυθιών μερικές από τις οποίες θα αναφερθούν παρακάτω: Τα ιστορικά παραμύθια που είναι βασισμένα σε πραγματικά γεγονότα, τα κοινωνικά παραμύθια με κοινωνικά θέματα και τα συμμετοχικά παραμύθια που δημιουργούνται από τον αφηγητή ή και το παιδί. Υπάρχουν, επίσης, παραμύθια διασκεδαστικά, περιγραφικά, αλλά υπάρχουν και πολλές παραλλαγές των ίδιων παραμυθιών. Αυτές εξυπηρετούν ανάγκες πολιτιστικές, πολιτισμικές και συνήθειες ανθρώπων σε διαφορετικούς τόπους ή διαφορετικές συνθήκες και κατά καιρούς με ευθυμογραφικό χαρακτήρα. Το πιο αγαπητό είδος είναι το συμμετοχικό-κοινωνικό παραμύθι. Το παραμύθι αυτό δημιουργείται από τον αφηγητή την ίδια ώρα που το διηγείται και συμμετέχει έτσι και ο ακροατής (Ηγκλετον, 1989). Είναι ένα ζωντανό, δυναμικό είδος έκφρασης και συμμετοχής αλλά ταυτόχρονα και δημιουργίας. Αυτό το είδος του παραμυθιού αγαπιέται και επιζητείται από τα παιδιά, γιατί είναι το δικό τους παραμύθι. (Γιαννικοπούλου Α., 1998).

Τα παραμύθια διακρίνονται ακόμη σε: **διεθνή** (π.χ. "Κοντορεβιθούλης", "Σταχτοπούτα" κ.ά.), **ανατολίτικα** (π.χ. "Τα παραμύθια της Χαλινός" κ.ά.), **παραμύθια από την αρχαία ελληνική μυθολογία**, που είτε αποτελούν έμμεση διασκευή αρχαίων μύθων είτε τα στοιχεία τους βρίσκονται στην αρχαία ελληνική μυθολογία, **παραμύθια** που προήλθαν από την αποσύνθεση παλιότερων μεσαιωνικών θρύλων, τραγουδιών ή οπαλίων, **νεοελληνικά παραμύθια** που πηγάζουν από το νεοελληνικό λαϊκό πολιτισμό και **παιδικά παραμύθια** που τα περισσότερα είναι έντεχνα δημιουργήματα διαφόρων συγγραφέων.

Υπάρχουν κάποια είδη της λαϊκής παράδοσης, τα οποία πρέπει να τα ξεχωρίσουμε από το παραμύθι σε μύθους, θρύλους, τοπικές παραδόσεις και ευτράπελες διηγήσεις.

Τα παραμύθια χωρίζονται σε κατηγορίες: α) τα μαγικά ή εξωτικά παραμύθια που είναι παραμύθια τα οποία έχουν έντονο το μαγικό στοιχείο, β) τα διηγηματικά ή κοσμικά παραμύθια που κινούνται σε ανθρώπινες κοινωνίες και μοιάζουν με μυθιστορήματα από την πραγματική ζωή, γ) τα θρησκευτικά που εμπνέονται από

τους βίους αγίων και δ) τα ευτράπελα ή σατιρικά που αναφέρονται σε παθήματα κουτών, ξεγελάσματα δράκων κ.λπ.

Υπάρχουν δύο βασικές κατηγορίες στις οποίες χωρίζεται το παραμύθι. Το λαϊκό παραμύθι αποτελεί την πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου. Ορίζεται ως η γλωσσική και λογοτεχνική παραγωγή ενός λαού, μέσα από την οποία εκφράζεται η πνευματικότητα και η κοινωνική ζωή του και κατέχει κυρίαρχη θέση στη Λαογραφία. Η λαϊκή δημιουργία συνδέεται άμεσα με το κοινωνικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο δημιουργείται και το έργο της λαϊκής τέχνης, που δεν είναι άλλο από το παραμύθι. Το λαϊκό παραμύθι είναι δημιούργημα ενός ανώνυμου παραμυθά, ένα έργο συλλογικό, διαχρονικό, μεταφερόμενο ως εμάς με όλες τις πιθανές παραλλαγές του. Χαρακτηριστικά γνωρίσματα του λαϊκού παραμυθιού αποτελούν η φαντασία, η μαγεία που κάνει τα αδύνατα δυνατά, το όνειρο, το υπερλογικό, το υπερχρονικό και υπερτοπικό (το παραμύθι ξεπερνά τα όρια του χρόνου και του χώρου), η διαχρονική και διεθνική φυσιογνωμία του, ο ψυχαγωγικός του χαρακτήρας, η σύγκρουση χαρακτήρων, καθώς επίσης και η σύγκρουση ανάμεσα στο ψέμα και την αλήθεια.

Το σύγχρονο παραμύθι, το οποίο λέγεται και έντεχνο, γράφεται από επώνυμους συγγραφείς και είναι ένα είδος στο οποίο περιέχονται περισσότερο προσωπικά βιώματα σε αντίθεση με τη συλλογικότητα και ομαδικότητα των βιωμάτων του λαϊκού παραμυθιού. Περιέχει όλες τις αναστολές, προβληματισμούς, συμπλέγματα και αμφιβολίες ενός σύγχρονου συγγραφέα. Σήμερα υπάρχει μια εξάλειψη του παραμυθιού, περιορισμός της φαντασίας και συρρίκνωσης του έντονου μαγικού στοιχείου. Ο ρεαλισμός, δηλαδή η θεματολογία που εμπνέει τους συγγραφείς και είναι παρμένη μέσα από τα προβλήματα της σύγχρονης ζωής, αποτελεί πλέον και το βασικό στοιχείο του σύγχρονου παραμυθιού, αλλά πάντα παρουσιάζεται μέσα από κάποιο μαγικό-φανταστικό πέπλο. Με άλλα λόγια, φροντίζεται να υπάρχει πάντα αλληλουχία πραγματικότητας και φαντασίας. Στις μέρες μας, η τεχνολογία στην χειρότερη περίπτωση παίρνει εξολοκλήρου την θέση του παραμυθιού και στην καλύτερη αντικαθιστά μόνο τις μαγικές σκούπες και γενικά τα μαγικά αντικείμενα. Υπάρχουν, όμως, και πολύ αξιόλογα σύγχρονα παραμύθια, τα οποία βοηθούν το παιδί τόσο συναισθηματικά, όσο και πνευματικά.

Κεφάλαιο 2^ο : Η παιδαγωγική αξία του παραμυθιού

Ο ρόλος του παραμυθιού στην ανάπτυξη του παιδιού

Τα παραμύθια, όπως είναι γνωστό, μαγνητίζουν όχι μόνο τον παιδικό ψυχισμό, αλλά και τους ενήλικες, διότι διαθέτουν μεγάλο εύρος μηνυμάτων και ερμηνειών. Η πλούσια συμβολική γλώσσα και η πολυδιάστατη ερμηνεία που διακατέχουν τα παραμύθια, έχουν απασχολήσει σημαντικά τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Σήμερα, η λαϊκή λογοτεχνία αποτελεί μια δομική βάση της παιδικής λογοτεχνίας. Η λαϊκή παράδοση των παραμυθιών διακατέχει ξεχωριστή θέση στην κουλτούρα της δυτικής κοινωνίας, καθώς οι θρύλοι, οι μύθοι, οι ιστορίες και τα λαϊκά παραμύθια συνέβαλαν στη διαμόρφωση της ανθρώπινης εμπειρίας. Ωστόσο, οι ίδιες ιστορίες, σήμερα, αποτελούν στοιχεία πλούσιας αξιοποίησης μέσα στην διδασκαλία (Mello, 2001), αφού τα παραμύθια συμβάλλουν στην κοινωνική, ψυχική, ηθική και γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών.

Πιο συγκεκριμένα, το παραμύθι κινείται φυσικά στο χώρο της φαντασίας και της μαγείας, χωρίς να διακρίνει το υπερφυσικό από την πραγματικότητα. Οι ιστορίες των παραμυθιών δημιουργούν ένα πνεύμα αισιοδοξίας, καθώς ο ήρωας καταφέρνει πάντα να υπερνικήσει τις δυσκολίες του. Με την θετική έκβαση των ιστοριών τους, καταφέρνουν να κατευνάζουν τους φόβους των παιδιών, που τους βιώνουν σε διάφορα αναπτυξιακά στάδια. (Bettelheim, 1995).

Από την άλλη πλευρά, τα παραμύθια έχουν πολλά σύμβολα, τα οποία προέρχονται από διαφορετικές περιοχές του κόσμου και αποδίδουν τις ίδιες συμβολικές αξίες. Τα σύμβολα αυτά τα διακρίνουμε σε τρεις βασικές κατηγορίες: α) σύμβολα της φύσης, β) μαγικά-μυθολογικά σύμβολα και γ) πολιτισμικά σύμβολα.

Η ανατρεπτική και μη συμβατική δομή του παραμυθιού ανταποκρίνεται στη νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών της Προσχολικής Εκπαίδευσης. Τα παιδιά αντιλαμβάνονται τις λειτουργίες των δρώντων προσώπων, διασκεδάζουν στην υπερβολή και το απίθανο και ενθουσιάζονται στην επανάληψη και τη μαγική μεταμόρφωση. Παράλληλα, εκπλήσσονται από τις ιδέες που βρίσκουν οι ήρωες για

να λύσουν τις δύσκολες καταστάσεις και παρακολουθούν με ενδιαφέρον τον τρόπο

που αλλάζουν στάση κάποια πρόσωπα, αλλά και τον λόγο που συμβαίνει αυτό. Τέλος, επισημαίνουν τα χαρακτηριστικά του παραμυθιού και εντοπίζουν την κίνηση των μοτίβων (Μερακλής, 2007).

Το παραμύθι βοηθάει τα παιδιά να ξεφύγουν από το ωρολόγιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου, να μεταφερθούν σε μια αφηγηματική κοινότητα και να αποδεσμευτούν από τον εκπαιδευτικό χρόνο. Με αυτόν τον τρόπο ηρεμούν και αυξάνουν τον αυτοέλεγχό τους. Το παιδί εξοικειώνεται με την αφηγηματική παράδοση μέσω της αφήγησης του παραμυθιού και της απόκτησης των δομικών στοιχείων. Πρόκειται για μια πράξη που μετασχηματίζει τους μαθητές σε συγγραφείς, απελευθερώνοντας τη δημιουργικότητά τους (Ντούλια, 2010).

Ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί ένα σημαντικό εργαλείο και μέσο, το παραμύθι, το οποίο κάνει την μαθησιακή διαδικασία πιο ενδιαφέρουσα και ελκυστική και βοηθά τα παιδιά να προσεγγίσουν πιο εύκολα την γνώση. Εκ προμελέτης, μέσω αυτής της λογοτεχνικής πρακτικής το παιδί ωθείται ομαλότερα στη σχολική συμπερίληψη του ημερήσιου προγράμματος, και κυρίως του νηπιαγωγείου, καθώς και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού (Μερακλής, 1999), διότι από εκεί ξεκινά άτυπα η κύρια εκπαίδευση των μαθητών. Το παραμύθι κρίνεται ωφέλιμο είτε να «διδάσκεται» αυτόνομα, είτε να χρησιμοποιείται παρενθετικά στα μαθήματα, με αποτέλεσμα να γίνεται πιο ευνόητη και σαφής η εκάστοτε ημερήσια γνώση. Επίσης, ένα παραμύθι μπορεί να προκαλέσει την αιτία για την εκπόνηση διαθεματικών προγραμμάτων και την εφαρμογή σχεδίων εργασίας και διαφόρων πρωτοπόρων προγραμμάτων. Συνεπώς, η χρησιμότητά του είναι ευρεία και η χρήση του εξυπηρετεί ποικίλους σκοπούς, όπως γνωστικούς, συναισθηματικούς και ψυχοκινητικούς. Η διδασκαλία του, επομένως, θα πρέπει να είναι τόσο μεθοδική, όσο και συστηματική (Μερακλής, 1999).

Εκτός από τον κοινωνικοποιητικό και επικοινωνιακό του χαρακτήρα, το παραμύθι έχει και παιδευτικό και ψυχοκινητικό σκοπό. Η ένταξή του στο σχολικό πρόγραμμα συμβάλλει στην ανάπτυξη της γλωσσικής και της γραπτής έκφρασης, στην καλλιέργεια της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης, καθώς και στην εξάσκηση λογικομαθηματικών δεξιοτήτων (Ντούλια, 2010). Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να επιλέγει ένα παραμύθι με βάση το εκάστοτε πνευματικό επίπεδο του μέσου όρου των μαθητών, από άποψη λεξιλογίου και περιεχομένου. Ακόμη, συνίσταται να

λαμβάνει υπόψη του τον ψυχολογικό παράγοντα της μάθησης, ώστε να ανταποκρίνεται πλήρως στα καθημερινά βιώματα, στην περιέργεια και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Μέσα από αυτό άλλωστε κερδίζεται η προσοχή και ευδοκιμείτε η ολόπλευρη μάθησή τους.

Επιπλέον, η γλωσσική καλλιέργεια και ανάπτυξη δύναται να επιτευχθεί μέσα από τους μηχανισμούς του ενδιαφέροντος της μνήμης του συναισθηματικού βιώματος και την ανάπτυξη της φαντασίας μέσα από τα έντονα γεγονότα της διήγησης και της αναδιήγησης του παραμυθιού, εφόσον το εννοιολογικό περιεχόμενο του παραμυθιού ανταποκρίνεται στις διανοητικές ικανότητες, στο πνευματικό επίπεδο και την κριτική ικανότητα της παιδικής ηλικίας που απευθύνεται. Για την ορθή, λοιπόν, επιλογή των παραμυθιών θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη εκτός από το λεξιλόγιο και το εννοιολογικό περιεχόμενο, ώστε να σχετίζεται άμεσα με τη γλωσσική αντίληψη και το αίσθημα του παιδιού και να μην την εκχυδαΐζει. Είναι σημαντικό να ενεργοποιείται η φαντασία του παιδιού χωρίς να επηρεάζεται από στοιχεία τρόμου και διαστρέβλωσης των γεγονότων.

Ακόμη, το παραμύθι εισάγει το παιδί στον πραγματικό κόσμο, μέσα από το δρόμο του φανταστικού, κι ενισχύει την ανάπτυξη της φαντασίας, της δημιουργικής και της αναλογικής σκέψης. Επίσης, το παραμύθι, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, καλλιεργεί τη γλώσσα, τα εκφραστικά μέσα, την αισθητική αντίληψη του παιδιού και διαμορφώνει θετικές αξίες και στάσεις μέσα από τη ταύτιση ή την απόρριψη των ηρώων-προτύπων που προβάλλει (Μαλαφάντης, 2011).

Ουσιαστικά τα παραμύθια παρέχουν ηθική διαπαιδαγώγηση προβάλλοντας έμμεσα τα προτερήματα της ηθικής συμπεριφοράς, χωρίς αφηρημένες ηθικές έννοιες, αλλά υποδηλώνοντας αυτό που είναι χειροπιαστά ορθό και έχει νόημα για το παιδί. Σύμφωνα με το ψυχαναλυτικό μοντέλο προσέγγισης, τα παραμύθια μεταφέρουν σημαντικά μηνύματα στο συνειδητό, στο προσυνειδητό και στο ασυνειδητό. Οι ιστορίες των παραμυθιών εκπροσωπούν τις πιέσεις του Εκείνου (id), βοηθούν στην αναγνώρισή τους και υποδηλώνουν τους δρόμους για την ικανοποίηση των πιέσεων που ευθυγραμμίζονται με τις απαιτήσεις του Εγώ (Ego) και Υπερεγώ (Superego) (Αγγελόπουλος, 1982,1985,1990).

Αναπτυξιακά το παραμύθι:

- τέρπει και ταυτόχρονα διδάσκει τα παιδιά, διεγείρει τη φαντασία τους, αναπτύσσει αβίαστα τη συναισθηματικότητά τους, την προσοχή και τη μνήμη τους. Ανοίγει νέους ορίζοντες στη σκέψη και συγχρόνως τα διδάσκει, χωρίς εμφανή διδακτισμό, ώστε να αποτελεί ένα από τα καλύτερα μέσα κοινωνικής αγωγής (Μαλαφάντης, 2011).
- κοινωνικοποιεί κι εκπολιτίζει ως βίωμα, μέσω των στοιχείων που περιέχει (Ράπτης, 2008).
- βοηθάει τα παιδιά να αναγνωρίσουν και να αποδεχθούν τα συναισθήματά τους, καθώς επίσης και να κατανοήσουν την επαφή με τους άλλους ανθρώπους (Wilson, 1983).
- ενισχύει την πρωτοβουλία των παιδιών και την ικανότητά τους για αυτονομία με πιο αποτελεσματικό τρόπο απ' ό,τι οι καθημερινές εμπειρίες της ζωής από μόνες τους (Tsitsanietal., 2011).
- διεγείρει το μυαλό του παιδιού και συντελεί στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, ενώ συγχρόνως το προμηθεύει με τρόπους αντιμετώπισης των εσωτερικών προβλημάτων και των ανησυχιών του (Bettelheim, 1976).
- απαιτεί την ενεργό συμμετοχή της φαντασίας του κοινού, αφού δεν κάνει μόνο του όλη τη δουλειά. Είναι γεμάτο δράση και συναίσθημα, ικανό να δημιουργήσει αγωνία και να οδηγήσει σταδιακά σε ένα αποκορύφωμα, όπου ο ήρωας μπορεί να επιτύχει τις εσωτερικές φιλοδοξίες του (Blamires, 1979), (Danilewitz, 1991).
- προάγει τη δημιουργικότητα και ως δεξιότητα σκέψης σχετίζεται στενά με τις ικανότητες αφήγησης, ανάγνωσης και γραφής (Wang, 2012).

Το παραμύθι, λοιπόν, λειτουργεί στα παιδιά με πολλαπλά οφέλη σε αναπτυξιακούς τομείς κι επηρεάζει δημιουργικά τον αντιληπτικό, πνευματικό και ηθικό κόσμο τους. Αποτελεί, έτσι, αναπόσπαστο εργαλείο στην εκπαιδευτική διαδικασία, εμπλέκοντας ουσιαστικά τα παιδιά, προτρέποντάς τα να εκφράζονται και να αλληλεπιδρούν με δημιουργικότητα.

Ανακεφαλαιώνοντας, τα παραμύθια οδηγούν το παιδί να ανακαλύψει τις κλίσεις του και υποδηλώνουν τι είδους εμπειρίες χρειάζεται για να διευρύνει και να δομήσει το χαρακτήρα του. Έχουν, επίσης, σημαντικό ψυχολογικό

νόημα για τα παιδιά όλων των ηλικιών, ανεξαρτήτως το φύλο των ηρώων της ιστορίας. Τέλος, καθώς διευκολύνουν τις αλλαγές ταύτισης, επιτρέπουν στο παιδί να αντλήσει διάφορα προσωπικά μηνύματα από αυτά (Αναγνωστόπουλος, 1982,1985,1990).

Η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίησή του

Οι ιστορίες και τα παραμύθια κατέχουν σημαντική θέση στην εκπαιδευτική διαδικασία. Υπάρχει αυξημένο ενδιαφέρον ως προς τη σημασία των ιστοριών και των παραμυθιών στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα στην προσχολική εκπαίδευση (Egan, 1986, 1987; Paley, 1990). Οι ιστορίες είναι ένα πρώιμο είδος του λόγου, καθώς τα παιδιά μαθαίνουν να μιλούν δημοσίως (Michaels, 1991), όπως ακόμη οι ιστορίες αποτελούν συχνά μια πρώιμη μορφή γραφής (Calkins, 1986; Graves, 1983; Sulzby, 1985). Ο Vitz (1990) αναφέρει ότι οι εκπαιδευτικοί δεν συνηθίζουν να κάνουν χρήση της αφήγησης ως διδακτικό μέσο, αν και πρόσφατες εργασίες στη φιλοσοφία και τη γνωστική ψυχολογία τονίζουν τη σημασία της αφήγησης στην ανάπτυξη επιχειρημάτων (Bruner, 1990) και κριτικής σκέψης (Dennett, 1991). Έργα προφορικής ιστορίας (π.χ., η σειρά Foxfire, Wigginton,1977) έχουν δείξει ότι ένας από τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους διδασκαλίας της ιστορίας στα παιδιά είναι η αφήγηση.

Σύμφωνα με το περιεχόμενο της λαϊκής παράδοσης, το σχολείο δεν προσφέρει μια απλή γνώση, αλλά γνώση και δράση που είναι συνδεδεμένη με τη ζωή και την πραγματικότητα. Το παραμύθι δηλαδή και το περιεχόμενό του μπορούν να εμπλουτίσουν συμπληρωματικά τις μαθησιακές δραστηριότητες του προγράμματος σπουδών (Ντοροπούλου, 2013). Το παραμύθι είναι από μόνο του ένα αποτελεσματικό διδακτικό μέσο, διότι αποτελεί μια διδακτική μέθοδο μέσα από την ανάγνωση και την αφήγηση.

Είναι σημαντικό να δώσουμε έμφαση στην κατάλληλη διαμόρφωση του χώρου, καθώς και την προσεγμένη τοποθέτηση των παιδιών στην αίθουσα, με σκοπό να επιτυγχάνεται τόσο η πλήρης ακοή των παιδιών, όσο και η βλεμματική επαφή ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και αυτά. Η θέση που θα συνίσταται ορίζεται συνήθως

αυτή του ημικύκλιου. Ο εκπαιδευτικός, ανάλογα με τη θέση και τη στάση του, θα πρέπει να εξασφαλίζει πλήρως την άμεση επικοινωνία με τα παιδιά. Έτσι, η αφήγηση να μπορεί να αποτελεί την κύρια καλλιτεχνική μύηση του παιδιού στον τομέα του ακροάματος. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ότι ο Froebel, ο ιδρυτής του Νηπιαγωγείου, ήταν από τους πρώτους παιδαγωγούς που έβγαλε στο φως και τόνισε την μεγάλη παιδαγωγική σημασία της αφηγηματικής τέχνης, όχι μόνο για το Νηπιαγωγείο, αλλά και για όλες τις σχολικές τάξεις.

Ακόμη, η διήγηση ενός παραμυθιού αποβλέπει στην αφύπνιση του πνεύματος, στην ευχαρίστηση, στην τέρψη του ακροατή και στη μόρφωσή του. Ενισχύεται, έτσι, η εμπιστοσύνη των μαθητών προς τον εκπαιδευτικό και τα παιδιά προσέχουν με μεγάλο και σταθερό ενδιαφέρον.

Πιο συγκεκριμένα, ένα παραμύθι μπορεί να αξιοποιηθεί μέσα στην τάξη με ποικίλους τρόπους. Μια από τις δυνατότητες που παρέχει στον εκπαιδευτικό είναι να χρησιμοποιηθεί με διαφορετικό τρόπο, αυτόν της διαθεματικότητας. Αναλυτικότερα, στο μάθημα της Γλώσσας μπορεί να αξιοποιηθεί για την παραγωγή του γραπτού λόγου, ενώ στα Μαθηματικά για την επίλυση προβλημάτων ή για την κατανόηση απλών και σύνθετων μαθηματικών εννοιών. Μέσα από τα παραμύθια οι μαθητές εκπαιδεύονται και διδάσκονται πώς να μαθαίνουν μέσα από τη χρήση ιστογραμμμάτων και χαρτών και μέσα από την ενασχόλησή τους με δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, που αναπτύσσουν και καλλιεργούν τη γλωσσική έκφραση και την κριτική τους σκέψη (Ντούλια, 2010).

Ειδικότερα, από την άποψη της διδακτικής, ένα παραμύθι μπορεί να λειτουργήσει ως κείμενο ανεπτυγμένης αφήγησης συντελώντας έτσι στην ανάπτυξη του γραπτού και προφορικού λόγου. Ανάλογα με την ηλικία τους, την τάξη και το πνευματικό τους επίπεδο, οι μαθητές μπορούν να κινηθούν από την απλή παράθεση δραστηριοτήτων του ήρωα κατά χρονική εξέλιξη, ως την πιο ανεπτυγμένη μορφή, η οποία μπορεί να εμπεριέχει συγκρούσεις, υπερβάσεις εμποδίων και έντεχνες αναφορές στο παρελθόν ή στο μέλλον, στοιχεία που στο σύνολό τους οικοδομούν και προάγουν το μύθο του αφηγήματος. Η πλοκή, οι χαρακτήρες, οι σκηνές, το θέμα και το ύφος του παραμυθιού είναι μερικά από τα στοιχεία που μπορεί ο εκπαιδευτικός να αξιοποιήσει στη διδασκαλία για να καθοδηγήσει τους μαθητές στο πώς να συνθέτουν μια ιστορία.

Ωστόσο, η γνώση αυτών των δομικών στοιχείων και των αφηγηματικών μονάδων που το συγκροτούν, είναι ωφέλιμη για την διαδικασία σύνθεσης της δομής και την αξιοποίησή της στην διδακτική πράξη. Γενικότερα, το παραμύθι προσφέρεται στη διδακτική πράξη τόσο για το περιεχόμενο του όσο και για τη γλώσσα του, καθώς αποφεύγει τις σύνθετες συντάξεις, τους πολλούς συνδέσμους, τα πολλά επίθετα και τις αφηρημένες έννοιες.

Συγκεκριμένα, η γλώσσα του είναι απλή, κατανοητή, μεστή από λέξεις που σημαίνουν ενέργεια, κίνηση. Γι' αυτό το λόγο το παραμύθι ήταν, είναι και θα είναι αγαπητό από όλους, ιδίως από τα μικρά παιδιά, για τα οποία προσφέρεται περισσότερο. Με τη χρήση κατάλληλου λεξιλογίου (Ντούλια, 2010), με το οποίο οι μαθητές έχουν εξοικειωθεί μέσα από την επαφή και γνωριμία με το παραμύθι, μπορούν να συντάξουν ένα εμπειριστατωμένο κείμενο, ολοκληρωμένο νοηματικά και δομημένο σωστά. Συχνά η ανάγνωση και αφήγηση μιας παραμυθιακής ιστορίας ενισχύει την ικανότητα σύνθεσης γραπτών κειμένων και –κυρίως όταν γίνεται με παιγνιώδη τρόπο, πρακτική η οποία ευχαριστεί και παρακινεί τους μαθητές κάθε ηλικίας- οδηγεί στην αναγνώριση μορφών και δομών της γλώσσας, δεξιότητες που πρέπει να αναπτύξουν τα παιδιά στο σχολείο. Η αναγνωστική ανταπόκριση, η συναισθηματική εμπλοκή και η ταύτιση των μαθητών με τους ήρωες είναι το στοιχείο εκείνο που ελκύει, προκαλεί και παρακινεί τους μαθητές στην περαιτέρω ενασχόληση με τη γραπτή έκφραση.

Σε μια άτυπη έρευνα που έκανε η Ντούλια (2010, σ. 6), με αφορμή την ανταπόκριση και πρόσληψη των νέων βιβλίων, *«οι μαθητές δημοτικού στη συντριπτική τους σχεδόν πλειοψηφία απάντησαν ότι τους άρεσε το βιβλίο της Γλώσσας της Β' δημοτικού, διότι αυτό βασίζεται σε ένα σενάριο, σε ένα παραμύθι. Οι μαθητές παρακολουθούν τη δράση και περιπέτειες των ηρώων σε μια φανταστική χώρα, τη Χωχαρούπα κι ακολουθούν τα βήματά τους και τις προσκλήσεις τους στην εκμάθηση διαφόρων φαινομένων, γραμματικών και μη, φυσικά, ευχάριστα και πρόθυμα. Θα ήθελαν μάλιστα το ίδιο να συνέβαινε και στα υπόλοιπα μαθήματα και κυρίως στα Μαθηματικά»*. Είναι κάτι ανάλογο με τα διάφορα εκπαιδευτικά λογισμικά, των οποίων η ζήτηση και η επιτυχία αρκετών από αυτών στηρίζεται κατά βάση στο πετυχημένο σενάριο και στο φιλικό, ελκυστικό και προκλητικό περιβάλλον τους.

Σημαντική θεωρείται, επίσης, και η αξιοποίηση της εικονογράφησης ενός παραμυθιού (Γιαννικοπούλου, 2008; Κιτσαράς, 1993; Μπενέκος, 1981; Τσιλιμένη, 2007). Ο εικονικός τρόπος επικοινωνίας προσφέρεται στις μικρές ηλικίες (προσχολική και πρωτοσχολική), επειδή οι μαθητές δεν έχουν κατακτήσει πλήρως τη διαδικασία της ανάγνωσης. Έτσι, οι εικόνες στις μικρές ηλικίες βοηθούν το παιδί στην ανάπτυξη και παραγωγή του προφορικού λόγου. Από την άλλη πλευρά, και στις μεγαλύτερες ηλικίες, μπορεί αυτό να επιτευχθεί, αν οι μαθητές εκπαιδευτούν κατάλληλα στην «ανάγνωση της εικόνας», καθώς η εικόνα είναι φορέας και κώδικας πολλαπλών μηνυμάτων, προσφέρει πολλές προσεγγίσεις και πολλές φορές έχει ισχυρότερη θέση από αυτή του κειμένου.

Λαμβάνοντας ως δεδομένο ότι το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο εξυπηρετεί πολλαπλές παιδαγωγικές ανάγκες, με κυριότερες τη γνωστική και αισθητική (Ασωνίτης, 2001), η αξιοποίηση της εικόνας αποτελεί την αφορμή για την κινητοποίηση των μαθητών σε ενδιαφέρουσες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Επιπλέον, το παιδί μέσα από την εικόνα κινητοποιεί όλο το ψυχοδιανοητικό του δυναμικό στην προσπάθεια να ερμηνεύσει και να ανασυνθέσει τα δεδομένα. Τα εικονογραφικά στοιχεία αποτελούν ερέθισμα για τους μαθητές, οι οποίοι με κατάλληλη παρόθηση και εκπαίδευση προσπαθούν να τα ερμηνεύσουν και να αποκωδικοποιήσουν. Με άλλα λόγια, λειτουργεί ως ερέθισμα για να αναπτύξει το παιχνίδι της μυθοπλασίας και της διήγησης. Έτσι, ο εκπαιδευτικός, μέσα από διάφορες και εύστοχες ερωτήσεις, μπορεί να φτάσει με την συζήτηση στην επεξεργασία του κειμένου, την ανασύνθεση και την περαιτέρω επεξεργασία, που μπορεί να περιλαμβάνει ασκήσεις μεταγραφής και διακειμενικές εργασίες και μεταπλάσεις, διασκευές των κλασικών παραμυθιών, παιχνίδια ανατροπής και γενικά δραστηριότητες υψηλού γνωστικού και μεταγνωστικού επιπέδου.

Η ανασύνθεση κειμένου, μέσα από την παραμυθιακή εικόνα, αποτελεί δραστηριότητα που προωθεί τη μαθησιακή διαδικασία, βοηθά το παιδί στην κατανόηση της χωροχρονικής τοποθέτησης και αλληλουχίας των γεγονότων σε εξελικτική σειρά, καλλιεργεί και εξασκεί το μαθητή στην παρατήρηση, οξύνει την αντίληψή του, ενεργοποιεί την ανακάλυψη, αναπτύσσει την ικανότητα εύρεσης αιτιατών σχέσεων και συμβάλλει στην άσκηση της δημιουργίας και έκφρασης ιδεών, ενώ παράλληλα συντελεί στην ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας (Ντούλια, 2010).

Είναι γεγονός πως η εικόνα αποτελεί το μέσο για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των παιδιών. Παράλληλα μπορεί να λειτουργήσει κι ως ερέθισμα για τη γνωριμία των παιδιών με την τέχνη της εικονογράφησης και τις διάφορες τεχνικές και τα υλικά που χρησιμοποιούνται. Έτσι, το παιδί μπορεί να έρθει σε επαφή με διαφορετικές εικαστικές προσεγγίσεις και τεχνοτροπίες φυσικά και αβίαστα (Σιβροπούλου, 2003).

Ακόμη και στα Μαθηματικά, το παραμύθι απαρτίζει το μέσο για να γίνει το μάθημα αυτό πιο κατανοητό μέσα από παιγνιώδεις τεχνικές και στρατηγικές, οι οποίες βασίζονται σε μια ιστορία. Με αυτόν τον τρόπο, οι μαθητές εμπλέκονται περισσότερο, καθώς ταυτίζονται με τον ήρωα ή καλούνται να πάρουν μέρος στην περιπέτεια ή λύση του αινίγματος. Με το παραμύθι αναπτύσσεται κυρίως η φαντασία, καθώς φαντασία συνεπάγεται ανάπτυξη συμβολικής λειτουργίας. Μέσα από τη φαντασία και τις αισθήσεις τα παιδιά προσεγγίζουν τον κόσμο, αποκτούν κοινωνικοποιημένη σκέψη και τονώνουν την αυτοπεποίθησή τους (Αναγνωστοπούλου, 2002).

Επομένως, είναι φανερό ότι το παραμύθι αποτελεί ένα ελκυστικό και ευχάριστο είδος, που χωρίς να αποτελεί άμεσα μάθημα, προσφέρει ευχάριστες και δημιουργικές ώρες στα παιδιά, συγχρόνως κι ένα αξιόλογο παιδαγωγικό εργαλείο στα χέρια του εκπαιδευτικού με ευρείες δυνατότητες και προοπτικές. Μέσα από ένα ευχάριστο και δημιουργικό κλίμα, το παιδί μαθαίνει, αναδεικνύεται ως ενεργητικός φορέας μάθησης, αναπτύσσει πρωτοβουλίες, αποκτά ευχάριστη διάθεση και υιοθετεί θετικές στάσεις για οτιδήποτε νέο και δημιουργικό του παρουσιάζεται. Όταν βέβαια αυτό συνδυάζεται με παιγνιώδη μορφή, η ωφέλεια είναι διπλή. Με άλλα λόγια, ένα παραμύθι προσφέρει μάθηση και αγωγή, ευνοεί την ενεργητική συμμετοχή και αναπτύσσει τη δημιουργική φαντασία του παιδιού, όταν πλαισιώνεται από παιγνιώδεις δραστηριότητες, καθώς παραμύθι και παιδί αποτελούν συγκοινωνούντα δοχεία ανεκτίμητης αλληλεπίδρασης.

Εν κατακλείδι, η παιδαγωγική και μορφωτική διάσταση και διδακτική αξία του παραμυθιού έχει πολλές παραμέτρους, καθώς:

- Καλλιεργεί τη γλώσσα με τις πρακτικές αναδιήγησης και δραματοποίησης.

- Συμβάλλει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας κι επεκτείνει τη δημιουργική σκέψη.
- Καλλιεργεί τον διάλογο και τη γλωσσική έκφραση, διευρύνει το λεξιλόγιο και αναπτύσσει τη φαντασία.
- Καλλιεργεί και εξασκεί τη μνήμη.
- Ενεργοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών.
- Εμπνέει και καλλιεργεί το αισθητικό κριτήριο των μαθητών.
- Εξασκεί τους μαθητές στην «ανάγνωση» της εικόνας.
- Καλλιεργεί κλίμα συνεργασίας και ομαδικής εργασίας.
- Συμβάλλει στην ολόπλευρη ψυχοκινητική, γνωστική, αντιληπτική και συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού.
- Αναπτύσσει τη διερεύνηση (Ντούλια, 2010).

Η μεγάλη παιδευτική και διδακτική αξία των παραμυθιών έχει γίνει πλέον συνείδηση σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ελλάδα δυστυχώς, το παραμύθι χρησιμοποιείται σε μεμονωμένες περιπτώσεις εκπαιδευτικών. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, το παραμύθι διεκδικεί μια θέση στην εκπαίδευση. Είναι ένα αντίδοτο στις ψυχοφθόρες επιδράσεις της σύγχρονης ζωής, στα υλιστικά ρεύματα σκέψης και ταυτόχρονα ένα πολυσήμαντο παιδαγωγικό εργαλείο στα χέρια των εκπαιδευτικών, προκειμένου να κάνουν πιο ευχάριστη, ελκυστική, εύληπτη και γόνιμη τη γνώση.

Η επίδραση των παραμυθιών στην προσχολική ηλικία

«Η δύναμη και το βάθος του παραμυθιού: η απλότητά του ανοίγει στον καθένα μας πάμπολλα αυτιά ταυτόχρονα και η ακραία του οικονομία δεν το εμποδίζει καθόλου να εκτοξεύσει βολίδες, προκειμένου να εξερευνήσει τις πιο ταραγμένες και τις λιγότερο ευκρινείς πλευρές του ψυχικού μας κόσμου. Προξενεί εξίσου εκπληκτικά βραχυκυκλώματα ανάμεσα στο μύθο και την ιστορία, το παρελθόν και το επίκαιρο, το θρύλο και τα διάφορα των εφημερίδων, τη Μοίρα και τη λεπτομέρεια». (Peju, 1989).

Ουσιαστικά, τα παραμύθια συντείνουν στην πνευματική καλλιέργεια του παιδιού. Πνευματική καλλιέργεια ονομάζουμε, συνειδητά ή ασυνειδήτα, τη γνώση και την επιστημοσύνη. Επομένως, θεωρείται ότι η πνευματική καλλιέργεια είναι ένα μονοδιάστατο μέγεθος, ενώ στην πραγματικότητα είναι μια δυναμική κατάσταση που συνδέεται με την ανθρώπινη ύπαρξη. Στις μέρες μας, υπάρχουν πολλά οδυνηρά αποτελέσματα της μονομερούς γνώσης, με σκοπό η πνευματική καλλιέργεια να μετατρέπεται σε ανάγκη ζωής. Κάνοντας λόγο για την πνευματική καλλιέργεια του παιδιού, απαιτείται μια πραγματική παιδεία, άξια να ξυπνά συνειδήσεις, να διεγείρει τη σκέψη και να του ανοίγει μελλοντικούς ορίζοντες. Η παιδική λογοτεχνία και συγκεκριμένα το παραμύθι, είναι μια έννοια τέχνης. Με την τέχνη ο άνθρωπος υλοποιεί ιδέες, εκφράζει το φόβο, το πόνο, την αγάπη και γενικότερα όλα του τα συναισθήματα. Προσεγγίζει, έτσι, με δημιουργικό τρόπο τη ζωή χωρίς να φοβάται την αλήθεια. Μέσα από το παραμύθι πραγματοποιείται η πνευματική ικανοποίηση, καθώς εκεί απεικονίζεται ένας κόσμος που ζει και δρα σ' ένα ορισμένο περιβάλλον και κάνει το παιδί να το αντιλαμβάνεται ως πραγματικότητα. Μέσα από αυτό μπορεί να χαίρεται, να στεναχωριέται, να προβληματίζεται και τέλος να φτάνει στην κάθαρση. Έχοντας κατά νου τα παραπάνω, το παραμύθι συνιστάται ως διδακτικό υλικό για τα παιδιά, διότι εισέρχεται βαθιά και οδηγεί την παιδική ψυχή σε περιοχές, όπως είναι η αισθητική και η ιδεολογική, η κοινωνική και η γλωσσική, η ηθική και η φιλοσοφική.

Επιπλέον, το παραμύθι ως διδακτικό υλικό, εισάγει την αμφιβολία και το βαθύτερο προβληματισμό, καθώς λειτουργεί βιωματικά. Μέσα από τους χαρακτήρες των παραμυθιών αναδύεται η δράση, η σκέψη, το αίσθημα του παιδιού, καθώς αγωνίζεται να μπει στο κοινωνικό περιβάλλον, να κατανοήσει τις αξίες, να μνηθεί στον πολιτισμό και εν τέλει να μορφωθεί στη σχέση με τα πράγματα, τα πρόσωπα και τον εαυτό του. (Σπανός,1987).

Από την άλλη μεριά, το παιδί μαθαίνει να προβληματίζεται και να αναπτύσσει μια στοχαστική προσέγγιση για την ανθρώπινη συμπεριφορά, καθώς τοποθετείται ενώπιον όλων των θεμελιωδών δυσκολιών που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος και ως αποτέλεσμα του δίνει τη δυνατότητα να τις αντιμετωπίσει. Κατά κύριο λόγο, το παραμύθι συμβάλλει συνειδητά στην ψυχοπνευματική ανάπτυξη του παιδιού και του προσφέρει ευεργετική επίδραση στην ανάπτυξη της τρυφερότητας του προσωπικότητας, καθώς αγγίζει λεπτές εσωτερικές χορδές. Ενισχύει την κρίση του παιδιού, του

δυναμώνει τη θέληση, ενώ συγχρόνως του αφυπνίζει ευγενικά αισθήματα που το κάνουν χαρούμενο κι ευτυχισμένο.

Επίσης, προσφέρει μηνύματα που συμβάλλουν βαθιά στην παιδική ψυχή κι αυτό αποδεικνύει την παιδαγωγική του δύναμη. Το παιδί, μέσω του παραμυθιού, μαθαίνει ότι η ηθική που κρύβεται μέσα στο παραμύθι είναι επίσης και μια κοινωνική ηθική. Η μαγεία δεν καλύπτει την πραγματικότητα των κοινωνικών σχέσεων, αλλά αντιθέτως τις αποκαλύπτει και αποκαθιστά τη δικαιοσύνη. Από τη μια πλευρά υπάρχει ο πλούσιος, από την άλλη ο φτωχός. Από τη μια πλευρά έχουμε τον όμορφο, από την άλλη τον άσχημο. Το παραμύθι, όμως, δεν παραμένει στην απλή υπογράμμιση της ανισότητας, αλλά στο τέλος πάντα την αντισταθμίζει, καθώς ο φτωχός γίνεται πλούσιος ή αποκαλύπτεται ότι είναι στην πραγματικότητα πρίγκιπας.

Το παραμύθι, ευνοεί την κριτική σκέψη, καθώς αφήνει περιθώρια και παραθέτει καταστάσεις τέτοιες που κάνουν το παιδί να σκέφτεται, να προβληματίζεται και να οδηγείται ελεύθερα στην επινόηση ή την επιλογή λύσεων, ανάλογα με την προσωπικότητα του. (Λαμπρινίδης, 1987).

Το παιδικό παραμύθι θίγει θέματα που αφορούν είτε το άμεσο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού, είτε την ίδια τη φύση της ηλικίας του με τις ιδιαιτερότητες της ψυχολογίας του. Τέτοιου είδους θέματα έχουν την δυνατότητα να φορτίζουν συναισθηματικά το παιδί. Για παράδειγμα, αν ένα κακό συμβάν προκύψει στον ήρωα του παραμυθιού, αυτό μπορεί να ξεσπάσει σε κλάματα, ενώ σε λίγο μπορεί ο ήρωας να ξεπεράσει το εμπόδιο και το παιδί να πλημμυρίσει από συναισθήματα ευτυχίας. Οι περιπέτειες των παιδικών ηρώων είναι φανταστικές ιστορίες, εμπνευσμένες από πραγματικά θέματα, όπου συνήθως υπερισχύει το καλό. Έτσι, παρέχουν στο παιδί ένα ασφαλές περιβάλλον όπου συνειδητοποιεί ότι τα κακά πράγματα μπορεί να συμβούν σε όλους. Ωστόσο, τα παραμύθια διδάσκουν. Ως απεικονίσεις της ανθρώπινης ύπαρξης, που προσπαθεί μόνη της να ξεπεράσει δύσκολες καταστάσεις, μπορούν να μας βοηθήσουν στη διαμόρφωση της προσωπικότητας.

Σημαντικό ρόλο παίζει η εικονογράφηση των παραμυθιών, η οποία είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση, έχει παντοδύναμη γλώσσα και αποτελεί βαρυσήμαντο ρόλο στην επιτυχία των σκοπών του βιβλίου και γενικά στην υπόθεση αγωγής του παιδιού. Τα εικονογραφημένα παραμύθια ανήκουν στην κατηγορία των βιβλίων που

μεταδίδουν το μήνυμά τους μόνο με την εικόνα και στην κατηγορία εκείνων που το μεταδίδουν με εικόνα και κείμενο μαζί. Η εικόνα στο εικονογραφημένο παραμύθι βελτιώνει το συναίσθημα, εκπολιτίζει και γενικά προωθεί την αισθητική αντίληψη του παιδιού και καλλιεργεί το αισθητικό του κριτήριο. Εντούτοις, το παιδί λαμβάνει από την κάθε εικόνα ό,τι ταιριάζει με την ιδιαίτερη ψυχολογία και την ωριμότητά του. Το εικονογραφημένο παραμύθι είναι ένα όργανο που συμβάλει στην προαγωγή της προσωπικότητας του παιδιού, πολύπλευρα και σε βάθος, διότι η εικόνα προβληματίζει και παροτρύνει το λόγο και προκαλεί τη συναισθηματική διέγερση με ευαισθησία και λεπτότητα.

Γίνεται αντιληπτό ότι το παραμύθι αποτελεί ένα επιπλέον ερέθισμα στη γενικότερη έκφραση του παιδιού. Τα περισσότερα παιδιά, δυσκολεύονται να εκφραστούν και να πουν αυτά που αισθάνονται. Ο λόγος τους είναι λιτός και το λεξιλόγιό τους περιορισμένο και πενιχρό. Το παιδί μέσα από την ακρόαση λαϊκών παραμυθιών, συναντά τον πλούτο της προφορικής ομιλίας, τις παλιές λέξεις και εκφράσεις που «ανασταίνονται» στα παιδιά της εποχής μας και στην ουσία τα μεταφέρει ένα βήμα πιο κοντά στα παλιά λαϊκά πολιτιστικά στοιχεία. Επιπλέον, μέσω του παραμυθιού δέχεται ερεθίσματα για να χρησιμοποιήσει ένα εμπλουτισμένο λεξιλόγιο, το οποίο θα το βοηθήσει να εκφραστεί και να αρχίσει να οργανώνει το λόγο του. Το παραμύθι αποτελεί βοήθημα τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο. Το παιδί, μέσω του παραμυθιού, συναντά για πρώτη φορά τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου. Επομένως, του κεντρίζεται το ενδιαφέρον, ώστε να διαβάσει στο προσεχές μέλλον μόνο του το παραμύθι. Με αυτόν τον τρόπο, θα καταφέρει να κατακτήσει αρχικά το στάδιο της ανάγνωσης και μετέπειτα το στάδιο της γραφής.

Σύμφωνα με αρκετούς παιδαγωγούς, ψυχολόγους και ψυχαναλυτές, το κύριο χάρισμα των παραμυθιών είναι ο μαγικός τους χαρακτήρας που σε συνδυασμό με τη ζωντάνια της γλώσσας, παίζουν σημαντικό ρόλο για τη φαντασία του παιδιού. Μια από τις πιο κύριες δυνάμεις των παραμυθιών είναι να οδηγήσουν το παιδί να βιώσει μια «δημιουργικότητα» που αποκτά νόημα μέσω της φαντασίας που υποδηλώνει, την οποία μόνο οι λέξεις έχουν τη δυνατότητα να επινοήσουν.

Ο Eliade γράφει: *«Το παραμύθι επαναλαμβάνει και προεκτείνει τη «μύηση» στο επίπεδο του φανταστικού. Αν αποτελεί διασκέδαση και φυγή, αυτό συμβαίνει μόνο για την τετριμμένη συνείδηση του σύγχρονου ανθρώπου· στο βάθος της ψυχής, τα σενάρια*

της «μύησης» διατηρούν τη βαρύτητά τους και εξακολουθούν να μεταδίδουν το μήνυμά τους, να προκαλούν μεταλλάξεις. Χωρίς να το συνειδητοποιεί, και ενώ νομίζει ότι διασκεδάζει ή αποδρά, ο άνθρωπος των σύγχρονων κοινωνιών εξακολουθεί να επωφελείται από τη φανταστική μύηση που προσφέρουν τα παραμύθια». «Στην ουσία, το παραμύθι απορρέει άμεσα από την αρχέγονη ονειροπόληση και μολονότι το πέρασμά του στη δημοσιότητα το αναγκάζει να μεταμφιέσει κάπως τα κίνητρά του, εξακολουθεί να βρίσκεται τόσο κοντά στη μαγική αφήγηση που μπορούμε να τη θεωρήσουμε ως αποκαλυπτικό του σχεδόν ακατέργαστου μυθιστορηματικού στοιχείου»(Robert, 1972).

Κεφάλαιο 3^ο: Η παιδαγωγική χρήση του παραμυθιού

Η έννοια της Δημιουργικότητας

Η δημιουργικότητα απασχόλησε ιδιαίτερα τους επιστήμονες και τους μελετητές αναφορικά με την ανεύρεση και τη διατύπωση ενός και μόνο ορισμού. Στα χρόνια της ανθρωπιστικής αναγέννησης ως «δημιουργία» ορίζεται η καλλιτεχνική δραστηριότητα (Williams,1965). Κάνοντας μια ανασκόπηση στην αρχαιότητα, παρατηρούμε ότι λόγω της επιχειρηματολογίας του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, η ποιητική παραγωγή αναφέρεται ως «μίμηση». Ωστόσο, στην Αναγεννησιακή εποχή, η ιδέα της ποίησης ταυτίζεται κατά κύριο λόγο με αυτή της «δημιουργίας».

Στη σύγχρονη εποχή, η ανάπτυξη της δημιουργικότητας είναι πολύ σημαντική, διότι αποτελεί «μια χρήσιμη και αποτελεσματική αντίδραση στις αλλαγές που επιβάλλονται λόγω της εξέλιξης». Η δημιουργικότητα είναι αυτή που επιτρέπει στο άτομο να παραμείνει ευέλικτο (Runco, 2004a, σ. 658). Πιο παλιά κυριαρχούσε η άποψη ότι «η δημιουργικότητα αποτελεί πολυτέλεια για τους λίγους, ενώ στις μέρες μας είναι μια αναγκαιότητα για όλους» (Csikszentmihalyi, 2006, p. xviii).

Αυτός που ανέδειξε πρώτος την ανάγκη συστηματικής επιστημονικής μελέτης της δημιουργικότητας ήταν ο J. P. Guilford το 1950. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι τα άτομα

αναγνωρίζονται ως δημιουργικά όταν εφευρίσκουν, σχεδιάζουν, ανακαλύπτουν και

συνθέτουν σε αξιοσημείωτο βαθμό. Οι δημιουργικές ικανότητες καθορίζουν αν το άτομο έχει την ικανότητα να επιδεικνύει δημιουργική συμπεριφορά σε σημαντικό βαθμό. Ωστόσο, εάν και κατά πόσο το άτομο με τις προαπαιτούμενες ικανότητες θα καταφέρει να παράγει ένα δημιουργικό αποτέλεσμα εξαρτάται από τα κίνητρα και τη διάθεσή του (Guilford, 1950). Η δημιουργικότητα προσιδιάζει την ικανότητα αξιολόγησης, την ευαισθησία στο πρόβλημα, την ευχέρεια παραγωγής, την πρωτοτυπία ιδεών, την ευελιξία του νου, την ικανότητα σύνθεσης και ανάλυσης, την πολυπλοκότητα των νοητικών δομών και την αναδιοργάνωση ή επανακαθορισμό των οργανωμένων συνόλων (Guilford, 1950). Η δημιουργική σκέψη ορίζεται ως η λύση προβλημάτων, τα οποία δεν έχουν μόνο μία λύση, αλλά πολλές. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, έχουμε να κάνουμε λοιπόν με αποκλίνουσα σκέψη, σε αντιδιαστολή με τη συγκλίνουσα σκέψη, η οποία αναφέρεται στη λύση καλά προσδιορισμένων προβλημάτων με μία ορθή λύση μόνο (Guilford, 1967).

Στη σύγχρονη εποχή, η επιστήμη της Ψυχολογίας ορίζει ως δημιουργικότητα «τη γνωστικά οργανωμένη, αλλά ευέλικτη και συνήθως πολύπλοκη νοητική διεργασία, που διακρίνεται για την πρωτότυπη, περίτεχνη και μη αναπαραγόμενη επεξεργασία γνωστικών στοιχείων και σχημάτων σκέψης, η οποία καταλήγει επανειλημμένα στην παραγωγή ασυνήθιστων και μοναδικών προϊόντων τουλάχιστον για τον δημιουργό του. Η πρωτοτυπία και η μοναδικότητα της απάντησης, η ευαισθησία στον εντοπισμό προβλημάτων, η ευελιξία και η ευχέρεια της σκέψης, η έκθεση σε ρίσκα, η ανοχή σε διαφορούμενες καταστάσεις, οι ευέλικτοι, τυχαίοι και ετερογενείς συνδυασμοί, είναι μερικά από τα γνωρίσματα της δημιουργικής προσωπικότητας» (Κούσουλας, 2001 και Κατσίκη- Γκίβαλου, 2001).

Πιο συγκεκριμένα, ως δημιουργικότητα θα μπορούσε να ορισθεί η ικανότητα του ατόμου να βλέπει τα πράγματα μέσα από καινούριες και πρωτότυπες οπτικές γωνίες, να μεταφέρει την προηγούμενη εμπειρία του σε νέες καταστάσεις, να σκέφτεται με αντισυμβατικό τρόπο, να χρησιμοποιεί ρηξικέλευθες προσεγγίσεις κατά την επίλυση προβλημάτων και να δημιουργεί πρωτότυπα πράγματα (Duffy, 1998). Επιπλέον, ως δημιουργικότητα επιβεβαιώνεται η ικανότητα του ατόμου να αναγνωρίζει τα προβλήματα, να διατυπώνει υποθέσεις, να παράγει νέες ιδέες και να ανακοινώνει τα αποτελέσματα στους άλλους (Torrance, 1988). Θεωρείται ότι είναι «η φυσική ικανότητα των μαθητών να εργάζονται με φαντασία έχοντας κάποιον σκοπό, να κρίνουν την αξία τόσο της δικής τους συμβολής, όσο και της συμβολής των

άλλων, καθώς επίσης να διαμορφώνουν κριτικές αντιδράσεις απέναντι σε προβλήματα που αφορούν όλα τα αντικείμενα του προγράμματος μαθημάτων» (Facer&Williamson, 2002, σ. 2). Σε αυτόν τον ορισμό της δημιουργικότητας κεντρικό σημείο καταλαμβάνει η έννοια της κοινωνικής συνεργασίας (socialcollaboration). Η κοινωνική αλληλεπίδραση παράγει την πηγή, από την οποία το άτομο θα αντλήσει τα «υλικά» εκείνα, τα οποία θα φέρει μαζί του κατά την κοινωνική συνεργασία και θα τα μετατρέψει σε κάτι δημιουργικό (Walsh, 2007).

Σύμφωνα με τον ορισμό της Wang (2012, σ. 38) «η δημιουργική σκέψη είναι η ικανότητα του ατόμου να αντιλαμβάνεται τα προβλήματα, να διατυπώνει υποθέσεις, να γεννά νέες ιδέες και να επικοινωνεί τα αποτελέσματα». Υποστηρίζεται, επίσης, ότι η δημιουργικότητα είναι μια ικανότητα που μπορεί να αναπτυχθεί και να ενισχυθεί μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Δεδομένου ότι η δημιουργική σκέψη έχει εξαιρετική σημασία στη ζωή των ανθρώπων, αλλά και λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η δημιουργικότητα είναι δυνατόν να ενισχυθεί μέσω της μάθησης, γίνεται φανερή η ανάγκη να διερευνηθούν οι παράγοντες εκείνοι, οι οποίοι μπορούν να την ενισχύσουν και να την ενδυναμώσουν (Ketabi, Zabih, &Ghadiri, 2012).

Η δημιουργικότητα αποτελεί μια διαλεκτική στρατηγική επίλυσης ενός προβλήματος, σύμφωνα με την οποία ενεργοποιούνται οι συνειδητές και οι υποσυνειδητές διαδικασίες σκέψης. Η δημιουργική επιτυχία επιτυγχάνεται αρχικά, όταν ο μαθητής σκέφτεται δημιουργικά. Επομένως, καθοριστικοί παράγοντες είναι το κοινωνικό κλίμα που ευνοεί τη λειτουργία της δημιουργικής σκέψης και τη μεθοδικότητα στη λύση του προβλήματος.

Σύμφωνα με κάποιους μελετητές, η δημιουργικότητα ορίζεται με την παραγωγή μιας ιδέας, που είναι νέα στον δημιουργό της, ενώ για κάποιους άλλους, το νέο αποτελεί αποτέλεσμα, κάτι που δεν υπήρχε στον πολιτισμό. Είναι βασισμένη στην ανακάλυψη ιδεών, σχέσεων, ορισμών και εννοιών, καθώς είναι νέες σε αυτόν που τις μαθαίνει, αλλά όχι και νέες στον πολιτισμό, δηλαδή προϋπάρχουν.

Πλέον αποδεικνύονται μέσα από τη διεθνή βιβλιογραφία(Davis,1992), έξι βασικές θεωρήσεις της δημιουργικότητας:

1. Αυτή που εστιάζει στα χαρακτηριστικά του δημιουργού (person-orientedmodels).
2. Αυτή που επικεντρώνεται στη διαδικασία (process-orientedmodels).

3. Αυτή που φωτίζει το παραγόμενο προϊόν (product-oriented models).
4. Το place που εξετάζει τις κοινωνικές παραμέτρους και συγκεκριμένα το περιβάλλον, στο οποίο συντελείται η διαδικασία.
5. Η πειθώ (persuasion) του δασκάλου στη δραστηριότητα αυτή.
6. Η εγγενής δυναμική (potential) των συμμετεχόντων. (Συμμεωνάκη,2013).

Σύμφωνα με τον Wallas, οι φάσεις της δημιουργικής διαδικασίας είναι οι εξής:

1. Η προετοιμασία, κατά την οποία το άτομο συλλέγει τις απαραίτητες πληροφορίες και τις αξιοποιεί σύμφωνα με τις γνώσεις και τις εμπειρίες του κι έρχεται έτσι σε μια πρώτη επαφή με το πρόβλημα.
2. Η επώαση, όπου το άτομο για ένα διάστημα σταματά να ασχολείται με το πρόβλημα, ώστε να ξεκουραστεί για να βελτιώσει την επόμενη διαδικασία της σκέψης.
3. Η διαφώτιση, κατά την οποία το άτομο οδηγείται στην κατεύθυνση της λύσης του προβλήματος.
4. Τέλος, ο έλεγχος κι η επαλήθευση όπου το άτομο, μετά από ώριμη σκέψη, ελέγχει το αποτέλεσμα της διαφώτισης. Ωστόσο όμως, σχετικά με τις φάσεις της δημιουργικής σκέψης, που απαιτείται για την επίλυση προβλημάτων, έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες.

Τέλος, σχετικά με τις φάσεις της δημιουργικής σκέψης, που απαιτούνται για την επίλυση προβλημάτων, έχουν αναπτυχθεί ποικίλες θεωρίες. Τα κύρια χαρακτηριστικά της δημιουργικότητας που σχετίζονται με την επίλυση προβλημάτων είναι:

- Το κίνητρο δραστηριοποίησης για την ανακάλυψη της λύσης.
- Η αξιοποίηση ιδεών, ώστε να συντεθούν οι πληροφορίες κατά τη διαδικασία της λύσης ενός προβλήματος.
- Η διαδικασία ανακάλυψης της λύσης, κατά την οποία αναδεικνύεται η συνθετική διαδικασία της σκέψης, που οδηγεί στη δημιουργική λύση του προβλήματος. (Δερβίσης,1998).

Η δημιουργικότητα ως μέσο ανάπτυξης της δημιουργικής σκέψης

Η έννοια της δημιουργικότητας για να γίνει προδήλως αντιληπτή, πρέπει να συνδυαστεί με τη δημιουργική σκέψη του ανθρώπου. Σύμφωνα με τον E.Torrance (1962), «δημιουργική σκέψη είναι η ικανότητα του σχηματισμού νέων ιδεών και υποθέσεων, της δοκιμής αυτών στην πράξη και της διασταύρωσης των αποτελεσμάτων». Κατά τον R.Ross (1960) «η δημιουργική σκέψη δεν είναι τόσο ειδική ικανότητα, όσο διάθεση ή κατάσταση της νοημοσύνης, που χαρακτηρίζεται από επινοητικότητα και περιέργεια. Οι ιδιότητες, όμως, αυτές δεν εμφανίζονται μόνες τους εφόσον πρέπει να τραφούν, να τύχουν κατάλληλης αγωγής και ασκήσεως, διότι η ανάπτυξη και η αποτελεσματική χρήση της δημιουργικής σκέψης είναι ένα δύσκολο έργο». Αναφορικά με την άποψη του R.Iglehart (1960) «βασική ιδιότητα του δημιουργικού ατόμου είναι η ικανότητα της αναδιοργάνωσης των εμπειριών του σε νέες μορφές, που με τη σειρά τους δημιουργούν νέες αξίες».

Παλαιότερα, πίστευαν ότι η δημιουργική σκέψη είναι έμφυτη, με αποτέλεσμα να παραμεληθεί η μελέτη της και κάθε προσπάθεια για την καλλιέργεια και την ανάπτυξή της. Επομένως, ακολούθησαν διάφορες έρευνες, κυρίως από τον J.Guilford, οι οποίες οδήγησαν στο ότι η δημιουργική φαντασία και οι δημιουργικές ικανότητες ενυπάρχουν σε όλα τα παιδιά. Είναι γεγονός ότι οι μέθοδοι διδασκαλίας και μαθήσεως που χρησιμοποιούνται στα σχολεία, αναπτύσσουν αφενός την κριτική σκέψη αλλά σε βάρος της ανάπτυξης της δημιουργικής φαντασίας. «Η σχολική εκπαίδευση πρέπει συνειδητά και σκόπιμα, να καλλιεργεί και να αναπτύσσει τη δημιουργική σκέψη του παιδιού» (Whitehead,1938).

Υποστηρίζεται ότι η δημιουργικότητα είναι μια ικανότητα που μπορεί να αναπτυχθεί και να ενισχυθεί μέσα από τη διαδικασία της μάθησης. Ωστόσο, ενώ τα περισσότερα άτομα επιθυμούν να προάγουν τη δημιουργικότητα, τόσο τη δική τους, όσο και των άλλων, συχνά δεν είναι σίγουροι για το πώς θα επιτύχουν το συγκεκριμένο εγχείρημα (Sternberg, 1996). «Οι δημιουργικές ικανότητες μπορούν να αναπτυχθούν, όμως δεν υπάρχει μια συμφωνημένη φόρμουλα ή μια λίστα οδηγιών για να συμβεί αυτό» (Lassig, 2009, σ. 5).

Η γλώσσα απαρτίζει το βασικότερο μέσο για την προσέγγιση και ανάπτυξη οποιουδήποτε θέματος. Μέσω του προφορικού λόγου τα παιδιά περιγράφουν,

επικοινωνούν, αλληλοεπιδρούν, διατυπώνουν ερωτήματα, απορίες, ενστάσεις και

σαφώς εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους. Απεναντίας, με τον γραπτό λόγο έρχονται σε επαφή με διαφορετικά είδη κειμένων, καθώς το περιεχόμενο κάθε βιβλίου μπορεί να τα οδηγήσει σε δημιουργία επιστολών, προσκλήσεων, νέων κειμένων. Το κάθε βιβλίο προσφέρει ευκαιρίες για ανάγνωση και γραφή, καθώς επίσης το βοηθά να επεκτείνει το λεξιλόγιο του γνωρίζοντας καινούργιες λέξεις (Μαντάς Κ.Γ., 1972).

Οι τρόποι αυτοί επαινούν και στηρίζουν κάθε προσπάθεια εμπλοκής του παιδιού σε διαδικασίες που σχετίζονται με τη γλώσσα, ξεκινώντας από την παρατήρηση της εικονογράφησης, το σχολιασμό των γεγονότων, την ανάγνωση λέξεων ή φράσεων, τη διευκρίνιση ασαφών σημείων, την αφήγηση πραγματικών ή φανταστικών γεγονότων και την έκφραση συναισθημάτων. Γενικότερα, η όλη συζήτηση των παιδιών γύρω από το λογοτεχνικό κείμενο πρέπει να εκλαμβάνεται ως αναπόσπαστο μέρος της ανάγνωσης ενός κειμένου (Τσιτσλοπεργερ, 1999).

Μέσα από την επεξεργασία διαφόρων θεμάτων, δίνονται πολλές ευκαιρίες στα παιδιά να αναπτύξουν τα χαρακτηριστικά της λογικομαθηματικής σκέψης, όπως η διατύπωση ερωτημάτων, η επαλήθευση υποθέσεων, οι ομαδοποιήσεις, οι αντιστοιχήσεις και η απαρίθμηση. Οι τέχνες βοηθούν το κείμενο να προκαλέσει τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών μέσω της έκφρασης ιδεών, σκέψεων, συναισθημάτων, βιωμάτων και της αποτελεσματικής μη λεκτικής επικοινωνίας με τους γύρω τους. Μέσα στο πλαίσιο αυτό, τα παιδιά μπορούν να σχεδιάσουν, να ζωγραφίσουν, να δραματοποιήσουν και να υποδυθούν τους βασικούς ήρωες της ιστορίας, να οργανώσουν ένα θεατρικό έργο, ή ακόμη να παίξουν κουκλοθέατρο.

3.2.1. Η σχέση της δημιουργικής σκέψης με τη φαντασία

Είναι δεδομένο ότι η δημιουργική σκέψη σχετίζεται άμεσα με τη δημιουργική φαντασία, η οποία αφορά τη δημιουργία νέων ιδεών και πραγμάτων. *«Η φαντασία δεν είναι μια ικανότητα διαχωρισμένη από το μυαλό: είναι το ίδιο μυαλό στην ολότητά του, η οποία, εάν εφαρμοστεί σε μια δημιουργική δραστηριότητα παρά σε κάποια άλλη, χρησιμοποιεί πάντα την ίδια διαδικασία. Το μυαλό γεννιέται στον αγώνα και όχι στη γαλήνη»* (Rodari, 2003). Η φαντασία είναι αναγκαία κι έχει τη δική της θέση στη διαπαιδαγώγηση.

Όσον αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης, το σχολικό περιβάλλον θα πρέπει να αναπτύσσει την ευφυΐα, την πρωτοβουλία και το ενεργητικό πνεύμα λύσης διαφόρων προβλημάτων. Η εκπαίδευση εξαρτάται τόσο από την δημιουργική φαντασία και η φαντασία εξαρτάται κατά ένα μεγάλο μέρος από την εκπαίδευση. Στην ανάπτυξη της δημιουργικής φαντασίας απαιτείται και η υπεύθυνη εκπαίδευση των ατόμων, με σκοπό να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της, να μάθουν τις τεχνικές ανάπτυξής της, καθώς και τους τρόπους της εφαρμογής της. Με βάση τη φιλοσοφία αυτή, η εκπαίδευση ατόμων για την αξιοποίηση της ικανότητας της δημιουργικότητάς τους απαιτεί πλήρη προγραμματισμό και οργάνωση (Μαγνήσαλης, 1987).

Η ανακάλυψη της λύσης προβλημάτων θα ήταν αδύνατη χωρίς τη δημιουργική φαντασία. Η δημιουργική φαντασία χαρακτηρίζεται ως θεμέλιος λίθος της προσπάθειας του ανθρώπου, ως πρωταρχικός όρος της επιτυχίας του και ως κύριος λόγος κάθε δημιουργικής προσπάθειας (Μαγνήσαλης, 1990). Κατά ένα γενικό ορισμό, όπως υποστηρίζουν πολλοί ερευνητές, δημιουργική φαντασία είναι η ικανότητα παραγωγής ιδεών και γνώσεων (Χαραλαμπίδης, 1981).

3.2.2 Η σχέση της δημιουργικής σκέψης με την ευφυΐα

Σύμφωνα με τους ψυχολόγους, επικρατεί μια σύγχυση για το αν και κατά πόσο η δημιουργική σκέψη εξαρτάται από τον υψηλό δείκτη νοημοσύνης των ανθρώπων. Ο δείκτης νοημοσύνης ενός ανθρώπου δεν αποτελεί επαρκές στοιχείο, ώστε να θεωρηθεί δημιουργικός. Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν αρκετά καλά ότι όσοι μαθητές έχουν υψηλό δείκτη νοημοσύνης δεν είναι κατ' ανάγκη όλοι τους δημιουργικοί και αντίστροφα ότι οι δημιουργικοί μαθητές δεν έχουν απαραίτητα υψηλό δείκτη νοημοσύνης. Ωστόσο, είναι φανερό ότι οι δημιουργικές πράξεις προέρχονται από ανθρώπους με υψηλό δείκτη νοημοσύνης, εφόσον αυτές μπορεί να βοηθήσουν το άτομο να σημειώσει μεγάλη επιτυχία σε δημιουργικές δραστηριότητες της ζωής του, χωρίς αυτό να είναι επαρκές στοιχείο για την επιτυχία αυτή.

Είναι αποδεκτό ότι η δημιουργικότητα ενός ατόμου μπορεί να επηρεάζεται από τις νοητικές ικανότητες της προσωπικότητάς του. Έτσι, λοιπόν, πραγματοποιήθηκαν έρευνες με σκοπό να επιβεβαιώσουν αυτήν την άποψη. Ο Terman, παρακολούθησε σε διάστημα 40 χρόνων μαθητές με δείκτη νοημοσύνης

140 και άνω, από τους οποίους κάποιοι πέτυχαν και κάποιοι απέτυχαν στα επαγγέλματα που διάλεξαν να κάνουν στην πορεία της ζωής τους, παρόλο που είχαν τον ίδιο περίπου δείκτη νοημοσύνης. Αυτοί που πέτυχαν στο επάγγελμά τους παρατηρήθηκε ότι υπερείχαν σε κάποια χαρακτηριστικά: σε αυτοπεποίθηση, σε επιμονή, στην ολοκλήρωση των επιδιωκόμενων σκοπών τους και στην απουσία αισθήματος κατωτερότητας. (Terman, Oden, 1959).

Άλλοι ερευνητές υποστήριξαν, με βάση την υπόθεση για συγκλίνοντες και αποκλίνοντες μαθητές (Guilford), ότι αναλύοντας τη δημιουργική σκέψη σε έναν ανώτερο μέσο όρο νοημοσύνης γίνεται διάκριση ανάμεσα στον πολύ έξυπνο μαθητή και στον πολύ δημιουργικό μαθητή. Εν τέλει, αυτό που είναι ακόμη ζητούμενο είναι το εύρος της σχέσης αυτής, δηλαδή της σχέσης της δημιουργικής σκέψης με την ευφυΐα.

Ο ρόλος του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών στην δημιουργικότητα και στην δημιουργική σκέψη

Όπως αναφέρεται και στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία τα παιδιά αναπτύσσουν θετικές στάσεις απέναντι στην μάθηση, όταν εμπλέκονται ενεργά στην μαθησιακή διαδικασία και όταν έχουν συστηματικές ευκαιρίες να αλληλοεπιδράσουν με το φυσικό και το κοινωνικό τους περιβάλλον (Dodge & Colker, 1998). Επίσης, όπως αναφέρει ο Vygotsky, η μάθηση και η εξέλιξη στο παιδί αλληλοεπιδρούν. Η σχεδιασμένη εκπαιδευτική διαδικασία, που λαμβάνει υπόψη της το επίπεδο ανάπτυξης του παιδιού, το βοηθά να μεταβεί στην επόμενη ζώνη της επόμενης εξέλιξης (Bliss, 2003). Τα παιδιά μέσα από το πλαίσιο της παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης καλούνται να ανταλλάσσουν και να αντιπαραθέτουν τις ιδέες μεταξύ τους. Ο κύριος ρόλος των ενηλίκων είναι να ενθαρρύνουν τις κοινωνικές και νοητικές ανταλλαγές των παιδιών, έτσι ώστε μέσα από αυτές να κατανοήσουν οι ίδιοι τις σκέψεις των παιδιών και να τις εντάξουν στην εκπαιδευτική διαδικασία (Cresas, 1992). Η οργάνωση από τη νηπιαγωγό ενός μαθησιακού περιβάλλοντος με αναπτυξιακά κατάλληλες δραστηριότητες είναι σημαντική, καθώς η ανάγνωση και η γραφή προβάλλονται ως μια διαδικασία ενεργού σκέψης και τα παιδιά προσεγγίζουν

και δημιουργούν κείμενα, τα οποία είναι σημαντικά και με νόημα για τα ίδια (Κουτσοβάνου, 2000).

Στον Ελλαδικό χώρο η αναγνώριση της διδακτικής αξίας του παραμυθιού προχώρησε με αργούς ρυθμούς. Στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του Δημοτικού Σχολείου του 1977 το παραμύθι τοποθετείται στον κύκλο του γλωσσικού μαθήματος και περιορίζεται στην περιοχή της γλωσσικής έκφρασης στην Α΄ και Β΄ Δημοτικού. Αντίθετα, στο Αναλυτικό Πρόγραμμα του 1982 αλλάζει η διδακτική αξιοποίηση του παραμυθιού και οι στόχοι που έχουν τεθεί από αυτήν. Ακόμα κι έτσι όμως, το παραμύθι εξακολουθεί να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι για το γλωσσικό μάθημα και τους επικοινωνιακούς στόχους που αυτό θέτει, ενώ η προσφορά του στο παιδί εξακολουθεί να είναι περιορισμένη και υποτονική. Στο «Σχέδιο Νέου Αναλυτικού Προγράμματος για το Νηπιαγωγείο» του 1987, το παραμύθι μαζί με τα εικαστικά, το θέατρο και η μουσική συμπεριλαμβάνονται στο τέταρτο μέρος «Αγωγή και αισθητική ανάπτυξη του νηπίου», ενώ στο Αναλυτικό Πρόγραμμα για το Νηπιαγωγείο του 1989, το παραμύθι εμφανίζεται στο τέταρτο μέρος «Αγωγή και νοητική ανάπτυξη του νηπίου» στην επιμέρους ενότητα της λογοτεχνίας.

Τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, που στηρίζονται στο «Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών» (Δ.Ε.Π.Π.Σ.), τέθηκαν σε εφαρμογή από το σχολικό έτος 2006-2007 και ισχύουν έως σήμερα αναφέρουν πως το παραμύθι μπορεί να χρησιμοποιηθεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Το παραμύθι μπορεί να ενταχθεί στο γλωσσικό μάθημα και να βοηθήσει να επιτευχθεί ο εγγραμματισμός, καθώς και να λειτουργήσει ως συνδετικός κρίκος για την εφαρμογή σχεδίων εργασίας σε όλα τα μαθήματα. Ακόμη, γίνεται σύνδεση της λογοτεχνίας με το παιχνίδι και μπορούν τα κείμενα αυτά να συνοδεύονται από παιγνιώδεις δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας, τόσο στην τάξη, όσο και στο χώρο της βιβλιοθήκης, ή όπου αλλού προσφέρεται, με απώτερο σκοπό την ψυχαγωγία και την καλλιέργεια του συναισθήματος (Μαλαφάντης, 2011, σ. 150-165). Στο νηπιαγωγείο τίθεται κυρίως σε λειτουργία ένα υποστηρικτικό μαθησιακό περιβάλλον, όπως αναφέρει η Δαφέρμου (2006), όπου μέσα από αυτό δομείται η γνώση και η γλώσσα, τα παιδιά έρχονται πιο γρήγορα σε επαφή με αυτές τις γνώσεις και τις κατακτούν με πιο αποτελεσματικό τρόπο.

Χαρακτηριστικό του ΔΕΠΠΣ αποτελεί η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης, η οποία επιτρέπει και αναδεικνύει τις διασυνδέσεις μεταξύ διαφορετικών γνωστικών περιοχών, ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο συσχετίσεις, συνθέσεις και γενικεύσεις που οδηγούν στην ολιστική αντιμετώπιση της γνώσης (Ματσαγγούρας, 2002). Ο ρόλος της νηπιαγωγού είναι καθοριστικός κι έτσι θα πρέπει :

- να διαμορφώσει ένα ασφαλές και άνετο περιβάλλον μέσα στο οποίο τα παιδιά επικοινωνούν με τους γύρω τους και εκφράζονται με πολλούς και ποικίλους τρόπους.
- να προσφέρει στα παιδιά τα υλικά και τα μέσα που χρειάζονται για να προσεγγίζουν έννοιες, γνώσεις και να επιλύουν αποτελεσματικά προβλήματα που τους απασχολούν.
- να λαμβάνει υπόψη της τα βιώματα και τις εμπειρίες των παιδιών της τάξης της και να επιλέγει δραστηριότητες που έχουν νόημα για τα ίδια.
- να παρατηρεί συστηματικά, να ακούει προσεκτικά και να καταγράφει αυτά που λένε ή κάνουν τα παιδιά την ώρα του παιχνιδιού ή των οργανωμένων δραστηριοτήτων αντλώντας πολύτιμες και αξιοποιήσιμες πληροφορίες.
- να ενθαρρύνει την επικοινωνία μεταξύ των παιδιών, αλλά και μεταξύ ενηλίκων και παιδιών.
- να συντονίζει διακριτικά τις ομάδες των παιδιών, παρακολουθώντας την πορεία των εργασιών τους, υποβάλλοντας κατάλληλες ερωτήσεις και συνεισφέροντας στη λύση των συγκρούσεων.
- να θέτει ερωτήματα στον εαυτό της σχετικά με τα υλικά που χρησιμοποίησε, το χρόνο, τη διεύθυνση του χώρου, το είδος των δραστηριοτήτων που σχεδιάζει, τις παιδαγωγικές της παρεμβάσεις.
- να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των παιδιών χρησιμοποιώντας κατάλληλο λεξιλόγιο όπως, *τι νομίζεις;* (ζητώντας την άποψη του παιδιού χωρίς να περιμένει συγκεκριμένη απάντηση), *πώς το ξέρεις;* (ζητώντας από το παιδί να αιτιολογήσει την άποψή του), *είσαι σίγουρος;* (προωθώντας την έκφραση επιχειρημάτων), *ποιος νομίζεις ότι έχει δίκιο;* (αναγκάζοντας το παιδί να συγκρίνει διαφορετικές απόψεις και επιχειρήματα).
- να διατυπώνει ανοιχτές ερωτήσεις, που δεν επιδέχονται μια και μόνο λύση/απάντηση και να αποφεύγει να χαρακτηρίσει τη θέση των παιδιών ως σωστή ή λάθος.

- να αξιοποιεί τα λάθη των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία και να αποφεύγει να δίνει η ίδια έτοιμες απαντήσεις.
- να ενθαρρύνει τη λεκτική συμμετοχή των παιδιών, προτρέποντάς τα να κάνουν υποθέσεις υποβάλλοντας κατάλληλες ερωτήσεις και παρέχοντας τους ευκαιρίες για να τις δοκιμάζουν, να τις επιβεβαιώνουν ή να τις αναθεωρούν, να καλλιεργεί κλίμα αναγνώρισης, αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ όλων των παιδιών υποστηρίζοντάς τα να αντιληφθούν και να αποδεχθούν την έννοια της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας, όπως τη συναντούν στην τάξη και στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- να προτρέπει με κατάλληλες ερωτήσεις τα παιδιά να εκφράζουν τις επιθυμίες και τις προθέσεις τους, να περιγράφουν, να εξηγούν, να επιχειρηματολογούν, να δικαιολογούν.
- να καλλιεργεί εσωτερικά κίνητρα στα παιδιά, ώστε να εμπλέκονται στις διαδικασίες ξεκινώντας από τις δικές τους επιθυμίες και τα δικά τους ενδιαφέροντα.
- να μοιράζεται μαζί με τα παιδιά την ευθύνη της μαθησιακής διαδικασίας και να μη θεωρείται ειδικός.
- να συνεργάζεται με τις συναδέλφους νηπιαγωγούς, ώστε να υπάρχει ενιαία γραμμή δράσης, συνέχεια και συνάφεια στο πρόγραμμα.

Κεφάλαιο 4^ο: Η καλλιέργεια της δημιουργικότητας των παιδιών μέσα από τα παραμύθια

Δραστηριότητα 1^η

Το πρώτο παραμύθι που διάβασα κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης ήταν τη 2^η μέρα της παρατήρησής μου. Μας είχε ζητηθεί να αφηγηθούμε μία παιδική ιστορία. Έτσι, αναζήτησα ένα παραμύθι, το οποίο θα διάβαζα την επόμενη μέρα στα παιδιά.

Το παραμύθι είχε τίτλο «Το αρκουδάκι μοιράζεται» από τις εκδόσεις Μεταίχμιο, το οποίο είχε φέρει ένα παιδί από το σπίτι του και δεν είχαν προλάβει να το διαβάσουν μέσα στην τάξη. Την δεύτερη ώρα, λοιπόν, που είναι και η μεγαλύτερη, μόλις τελείωσε η νηπιαγωγός με την οργανωμένη της δραστηριότητα, μου ζήτησε να διαβάσω το παραμύθι. Τα παιδιά ήταν ήδη μαζεμένα στην παρεούλα και τους ρώτησα αν θα ήθελαν να διαβάσουμε το παραμύθι που είχε φέρει ο συμμαθητής τους και αυτά με πολύ χαρά φώναξαν: «Ναι, θέλουμε». Διάβασα το παραμύθι δείχνοντας τις εικόνες στα παιδιά. Μόλις τελείωσα την αφήγηση, έκανα κάποιες ερωτήσεις στα παιδιά: Τι σας άρεσε από την ιστορία; Εσείς μοιράζεστε τα παιχνίδια σας με τους φίλους σας; Σας αρέσει να παίζετε με τα τουβλάκια; Ήταν σωστό που το αρκουδάκι δεν μοιράζονταν τα παιχνίδια του; Αφού, ολοκληρώθηκε η συζήτησή μας τα παιδιά ήθελαν να ξαναδιαβάσουμε το παραμύθι, όμως δεν είχαμε άλλο χρόνο κι έπρεπε να βγούμε διάλειμμα.

Παρατηρήσεις: Όταν διάβαζα στα παιδιά το παραμύθι με παρακολουθούσαν και με άκουγαν με μεγάλη προσοχή, διότι η εναλλαγή του τόνου και της χροιάς της φωνής μου τα παρακινούσε και τα ενθουσίαζε. Η σκηνή που πιστεύω ότι τους άρεσε περισσότερο είναι το τέλος, όπου το αρκουδάκι μοιράζεται τα παιχνίδια του με τους φίλους του. Αυτό φάνηκε από την έκφραση στο πρόσωπο των παιδιών που κάπως χαμογέλασαν. Ακόμη, αυτό που μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση είναι πως στο τέλος του παραμυθιού μου ζήτησαν όλα τα παιδιά να τους το ξαναδιαβάσω, προφανώς επειδή τους άρεσε και ήταν μικρό. Αυτό που μου άρεσε στο παραμύθι είναι πως είχε πολλές εικόνες και τα παιδιά καταλάβαιναν αμέσως την πλοκή βλέποντας μόνο αυτές. Αν ξαναδιάβαζα το ίδιο παραμύθι θα ζητούσα από τα παιδιά να μου το αναδιηγηθούν και στη συνέχεια θα κάναμε κάποιες διαθεματικές δραστηριότητες μαθηματικών, εικαστικών κλπ.

Δραστηριότητα 2^η

Στα πλαίσια του μαθήματος, αναφορικά με τα σχήματα, συζητήσαμε με τα παιδιά για το σχήμα τρίγωνο και διαβάσαμε ένα σχετικό παραμύθι.

Τίτλος: Παραμύθι «Η οικογένεια Τριγώνου»

Στόχοι:

- Να ακούσουν την ιστορία του παραμυθιού
- Να παρατηρήσουν τις εικόνες
- Να ανταλλάξουν απόψεις γι' αυτά που άκουσαν και είδαν
- Να έρθουν σε πρώτη επαφή με το τρίγωνο

Περιγραφή: Με αφορμή τη Σχηματούλα, εισάγω τα παιδιά στο σχήμα «τρίγωνο» παρουσιάζοντάς τους το βιβλίο «Η οικογένεια Τριγώνου» και ρωτάω τι παρατηρούν στο εξώφυλλο. Έπειτα, το διαβάζω δείχνοντας τις εικόνες. Αφού το διαβάσω τα ρωτάω τι τους άρεσε, τι όχι και τι τους έκανε εντύπωση.

Παρατηρήσεις: Αρχικά, διάβασα στα παιδιά το παραμύθι. Όλα με άκουγαν με προσοχή. Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσής μου σταματούσα και ρωτούσα ποιο σχήμα βλέπουμε. Αυτό το έκανα για να δω αν γνωρίζουν όλοι τα σχήματα κι αν όχι να τα ονοματίσουμε για να τα μάθουν και οι υπόλοιποι. Μερικά παιδιά τα ξέρανε, κάποια άλλα όχι. Το παραμύθι αυτό είχε και κάποια άλλα σχήματα, τα οποία έκαναν εντύπωση στα παιδιά γιατί τα άκουγαν πρώτη φορά. Στις ερωτήσεις που τους έκανα απάντησαν όλα τα παιδιά, το καθένα και κάτι διαφορετικό. Ήταν ένα ευχάριστο παραμύθι το οποίο θα ξαναχρησιμοποιούσα και θα έβαζα τα παιδιά να μου σχηματίσουν με τα σώματά τους τα σχήματα που αναφέρονται σε αυτό.

Παιδί και παραμύθι

Το παραμύθι αποτελεί μία πλαστή, σύντομη συνήθως ιστορία με έντονο το στοιχείο του συμβολισμού, της αλληγορίας και της υπερβολής. Η λέξη παραμύθι προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη «παραμύθιον», που σήμαινε «παρηγοριά, ανακούφιση, ενθάρρυνση και ύστερα έλαβε και τη σημασία της φανταστικής ιστορίας, η οποία αποσκοπούσε στο ίδιο αποτέλεσμα». Μέσα από την αφήγηση, το παιδί ενεργοποιεί και εγείρει την φαντασία του εντάσσοντας ακόμα και τον εαυτό του στην ιστορία.

Μπορεί να θεωρηθεί ως «μια πράξη αυθεντικής ποιητικής ενόρασης» (Lüthi, 1982).

Το παραμύθι και πιο συγκεκριμένα η διήγησή του βασίζεται στην ποιητική φαντασία, στον κόσμο του φανταστικού και του μαγικού, όπου μέσα από αυτήν το παιδί είναι σε θέση να κατανοήσει πολύπλοκα θέματα όπως η φιλία, ο θάνατος, η οικογένεια. Τα παραμύθια αποτελούν σημαντικά πολιτισμικά και κοινωνικά γεγονότα της ζωής τους και συμβάλλουν στην κοινωνικοποίηση των παιδιών, τα εμπλουτίζουν με νέες εμπειρίες, τους λύνουν απορίες για διάφορα θέματα, όπως προαναφέρθηκε, που μπορεί να τους προκαλούν σύγχυση και τα γεμίζουν με νέες πληροφορίες. Τα παραμύθια, λοιπόν, εισάγουν τα παιδιά με έναν πιο ομαλό τρόπο στον κόσμο που ζουν.

Το παραμύθι κατευνάζει τις ανησυχίες της παιδικής ψυχής και βοηθάει στην συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, στην κοινωνικοποίηση του, στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, στην αντιμετώπιση των εσωτερικών προβλημάτων του, τα διδάσκει, διεγείρει τη φαντασία τους, αναπτύσσει την προσοχή και τη μνήμη τους. Το παιδί τις περισσότερες φορές ταυτίζεται με τους ήρωες, αποκτώντας πολλές φορές τα ίδια συναισθήματα με αυτούς. Μέσα από αυτά το παιδί βιώνει ποικίλα συναισθήματα, όπως χαρά, αγωνία, απογοήτευση, συνθήκη που το βοηθάει να καταλάβει και τα δικά του συναισθήματα. Με την κατανόηση των συναισθημάτων, μια διαδικασία αναμφίβολα δύσκολη για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, τα παιδιά αρχίζουν να εξωτερικεύουν τι νιώθουν και μαθαίνουν σταδιακά με ποιον τρόπο να διαχειρίζονται τα συναισθήματα τους. Η Fiona Collins υποστηρίζει ότι τα παραμύθια, σε όλη τους την ποικιλία, είναι θεμελιώδους σημασίας για τη ζωή μας. Ήδη από τη βρεφική ηλικία τα παιδιά μνούνται και διδάσκονται παραμύθια από τους ενήλικες, οι οποίοι «γνωρίζουν σιωπηρά ότι μέσω των παραμυθιών τα παιδιά θα είναι σε θέση να αποκτήσουν αίσθηση του κόσμου» (Collins, 1999).

Ακόμη, το παραμύθι βοηθάει στην κοινωνικοποίηση του παιδιού, καθώς μέσα από τους ήρωες, διδάσκεται κοινωνικά αποδεκτές συμπεριφορές και μοντέλα συμπεριφορών. Ο Bruner (1997) υποστηρίζει ότι ο εαυτός πράγματι οικοδομείται μέσω της αλληλεπίδρασης με τον κόσμο και δεν παραμένει απλώς εκεί αμετάβλητος, που σημαίνει ότι επρόκειτο ουσιαστικά για ένα προϊόν συνδιαλλαγής και διαλόγου. Όμως, τα γεγονότα και οι συνθήκες καθώς κατασκευάζονται και δεν λαμβάνονται όπως δίνονται, αποτελούν προϊόντα αυτο-παραγόμενης δημιουργίας νοήματος, ενώ παράλληλα φιλτράρονται κατά την είσοδό τους από τις αντιλήψεις μας για τον κόσμο (Bruner, 1997). Οι ήρωες του παραμυθιού, η συμπεριφορά τους και ο χαρακτήρας

τους αποτελούν πρότυπα μίμησης για τα παιδιά. Το παιδί μέσα από το παραμύθι σταδιακά μαθαίνει τις αλήθειες της ζωής, καθώς αρχίζει να γνωρίζει την ύπαρξη του καλού και του κακού, την έννοια της τιμωρίας και της επιβράβευσης, του δίκαιου και του άδικου, της δύναμης και της αδυναμίας.

Η διδασκαλία στην προσχολική ηλικία με τη χρήση των παραμυθιών μπορεί να αποτελέσει μια πιο ελκυστική και ευχάριστη μάθηση όπου μέσα από αυτήν, αλλά και τις αφηγήσεις των παιδιών, η νηπιαγωγός μπορεί να συλλέξει πληθώρα πληροφοριών για την ζωή, τις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα και τις απόψεις των μαθητών της. Ακόμη, οι ιστορίες που αφηγούνται τα παιδιά μπορούν να μας δώσουν πληθώρα πληροφοριών για το πώς τα παιδιά κατανοούν τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών σχέσεών τους (Nicolopoulou, 2011). Οι ιστορίες που επιλέγουν να αφηγηθούν τα παιδιά, ακόμη και από την ηλικία των τεσσάρων ετών, σχετίζονται με το φύλο τους, ενώ δανείζονται θέματα, χαρακτήρες, εικόνες, πλοκές και άλλα στοιχεία από τις ιστορίες των άλλων (Nicolopoulou, 2011).

Τα παραμύθια, λοιπόν, είναι μικρές ιστορίες, αφηγήσεις που εισάγουν τα παιδιά στην πραγματικότητα και αποτελούν και την πρώτη επαφή του παιδιού με τη λογοτεχνία, μια λογοτεχνία που μας συναρπάζει κατά τα πρώτα χρόνια μας και τροφοδοτεί τον πόθο μας για το θαυμαστό (Danilewitz, 1991). Πολλές φορές, όμως, έχει αμφισβητηθεί κατά πόσο είναι πάντα παιδικά τα παραμύθια, καθώς οι συγγραφείς ως ενήλικες αφήνουν να εισχωρήσουν στην συζήτηση για τα βιβλία των παιδιών και τα βιώματα της ενήλικης ζωής τους. Έτσι, λοιπόν, η παιδικότητα της παιδικής λογοτεχνίας δεν καθορίζεται μόνο από την παιδικότητα των παιδιών, αλλά και από την παιδικότητα των ενηλίκων, δηλαδή με το πώς αυτοί αντιλαμβάνονται την παιδικότητα.

Συμπεράσματα

«Υπάρχει τίποτα αληθινότερο από την αλήθεια; Ναι, το παραμύθι. Αυτό δίνει νόημα στην εφήμερη αλήθεια» (Ν. Καζαντζάκης). Το παραμύθι αποτελεί για το παιδί ένα βασικό εργαλείο για την ανάπτυξή του, το βοηθάει να κοινωνικοποιηθεί και ενισχύει την δημιουργικότητά του. Είναι πλούσιο σε ερεθίσματα, ενεργοποιεί και ενισχύει την φαντασία του παιδιού, την επινοητικότητα, την εφευρετικότητά του, το διασκεδάζει και το ψυχαγωγεί. Μέσα από αυτό, το παιδί εισέρχεται ομαλά στην πραγματικότητα του δικού του κόσμου και το ωθεί να σκέφτεται με διαφορετικό τρόπο, να προσπαθεί να βρει εναλλακτικές λύσεις σε προβλήματα καθημερινά και να αντιμετωπίζει τον κόσμο με μια άλλη ματιά. Ακόμη, το παραμύθι εισάγει με αυτό τον τρόπο το παιδί στην κατανόηση του κόσμου, αλλά συνδράμει ταυτόχρονα και στην ψυχική του εκτόνωση, καθώς «τρέφει το θάρρος του παιδιού να διευρύνει τους ορίζοντές του και να αντιμετωπίσει όλες τις προκλήσεις με επιτυχία» (Danilewitz, 1991).

Στην προσχολική ηλικία, το παραμύθι αποτελεί βασικό μέσο διδασκαλίας, καθώς μέσα από αυτό το παιδί μπορεί να διδαχθεί ποικίλα θέματα. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους όπως η αναπαράσταση, η τροποποίηση της πλοκής της εκάστοτε ιστορίας, η μερική ή ολική αλλαγή των ηρώων, η προσθήκη εικονογράφησης, με αποτέλεσμα να αναπτύσσεται η φαντασία, η σκέψη και η δημιουργικότητα. Οι εκπαιδευτικοί μέσα από τα παραμύθια συμβάλλουν καταλυτικά στη μακροπρόθεσμη διαμόρφωση του πνευματικού, ηθικού, ψυχικού και αισθητικού κόσμου ενός παιδιού και διαπλάθουν δημιουργικούς και υπεύθυνους μελλοντικά πολίτες. Στοχεύουν, επίσης, στην ολοκλήρωση της προσωπικότητας και της ψυχοσύνθεσης του παιδιού.

Συμπερασματικά, η φαντασία και η δημιουργικότητα των παιδιών πρέπει να εξασκείται καθημερινά, τόσο μέσα στο σχολικό περιβάλλον, όσο και στο οικογενειακό, ώστε να μην φθείρεται και να μην εξαφανιστεί από τη ζωή των παιδιών, που θα τους χρειαστεί σαν οντότητα γενικότερα, αλλά και στη σχολική φοίτηση μετέπειτα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1982). *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1985). *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1990). *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*. Αθήνα: Εκδόσεις των Φύλων.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1994). *Γλωσσικό υλικό για το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (1997). *Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Αναγνωστόπουλος, Β. Δ. (2001). *Ιδεολογία και παιδική λογοτεχνία*. (Έρευνα και θεωρητικές προσεγγίσεις). Αθήνα: Καστανιώτης.

Αναγνωστοπούλου, Δ. (2002). *Λογοτεχνική πρόσληψη στην προσχολική και Πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Πατάκης.

Ασωνίτης, Π. (2001). *Η εικονογράφηση στο βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Αυδίκος, Ε. (1997). *Το λαϊκό παραμύθι*. Χ.τ.: Οδυσσέας.

Γιαννικοπούλου, Α. (1998). *Από την προανάγνωση στην ανάγνωση*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Γιαννικοπούλου Α. (2008). *Στη χώρα των χρωμάτων. Το Σύγχρονο Εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο*. Αθήνα: Παπαδόπουλος.

Δερβίσης, Ν. Σ. (1998). *Η δημιουργική σκέψη και η δημιουργική διδακτική διδασκαλία*. Θεσσαλονίκη:χ.ε.

Ηγκλετον, Τ. (1989). *Εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας* (μτφ. Τζιόβας, Δ.). Αθήνα: Οδυσσέας.

Κουτσουβάνου, Ε. (2000). *Πρώτη Ανάγνωση και Γραφή - Στρατηγικές Διδακτικής*. Αθήνα: Οδυσσέας.

Κιτσαράς, Γ. (1993). *Το εικονογραφημένο βιβλίο στη νηπιακή και πρωτοσχολική ηλικία*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Μαγνήσαλης, Γ. Κ. (1987). *Δημιουργική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: χ.ε.

Μαγνήσαλης, Κ. (1990). *Μηχανισμοί μεθόδων παραγωγής ιδεών*. Αθήνα: Interbooks.

Μαλαφάντης, Κ. Δ. (2011). *Το παραμύθι στην εκπαίδευση: Ψυχοπαιδαγωγική διάσταση και αξιοποίηση*. Αθήνα: Διάδραση, 19-22, 150-165.

Μαντάς, Κ. Γ. (1972). *Το παραμύθι – Η παιδευτική αξία και η διδασκαλία του*.

Πάτρα:χ.ε.

Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*. Χ.τ.: Γρηγόρης.

Μερακλής, Μ. (1999). *Το λαϊκό παραμύθι. Κείμενα Παραμυθολογίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μερακλής, Μ. Γ. (2007). *Η παιδαγωγική και διδακτική αξιοποίηση του παραμυθιού*.

Χ.τ: Γρηγόρη

Μπενέκος, Α. (1981). *Το εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο*. Αθήνα: Δίπτυχο.

Ντοροπούλου, Μ., (2013). *Η Διδακτική και η Αξιολόγηση του γραπτού λόγου μέσα από το παραμύθι*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Ντούλια, Α. (2010). «Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια: Δυνατότητες – όρια – Προοπτικές». Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010.

Σιβροπούλου, Ρ. (2003). *Ταξίδι στον κόσμο των εικονογραφημένων μικρών ιστοριών*.

Θεωρητικές και διδακτικές διαστάσεις. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Συμεωνάκη, Α. (2013). *Η ποίηση ως δημιουργική γραφή στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση*.

Τσιλιμένη, Τ.(2007). *Εικονογραφημένο παιδικό βιβλίο. Όψεις και Απόψεις*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας.

Τσιλιμένη, Τ. (2009). *Λέξεις και Εικόνες. Η αφηγηματική Τέχνη του Παιδικού Εικονογραφημένου Βιβλίου*. Αθήνα: Πατάκη.

Τσιτσλοπέργκερ, Χ. (1999). *Τα παιδιά παίζουν παραμύθια* (μτφ. Δ. Παπαδοπούλου). Αθήνα: Πατάκη.

Χαραλαμπίδης, Ν. Ι. (1981). *Πρόγραμμα αγωγής και ασκήσεως της δημιουργικής σκέψης σε παιδιά του δημοτικού σχολείου*. Αθήνα:χ.ε.

Ξενογλωσση

Bettelheim, B. (1976). *The Uses of Enchantment: the Meaning and Importance of Fairy Tales*. New York: Vintage Books.

Blamires, D. A. (1979). "The challenge of fairytales to literary studies". *Critical Quarterly*, 21, 33-40.

Bruner, J. (1990). *Acts of meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bruner, J. (1997). "A narrative model of self-construction". *Annals of the New York Academy of Sciences*, 818, 145-161.

Calkins, L. (1983). *Lessons from a Child: On the Teaching and Learning of Writing*.

Publisher: Heinemann; 1st edition (July 11, 1983)

Collins, F. (1999). "The use of traditional storytelling in education to the learning of literacy skills". *Early Child Development and Care*, 152, 77-108.

Danilewitz, D. (1991). "Once upon a time..... The meaning and importance of fairy tales". *Early Child Development and Care*, 75, 87-98.

Dieckmann, H. (1997). "Fairy-tales in psychotherapy". *The Journal of Analytical Psychology*, 42, 253.

Dodge, D. T. & Colker, L.J. (1998). *The creative curriculum for early childhood*. Teaching Strategies Inc., Washington DC.

Duffy, B. (1998). *Supporting creativity and imagination in the early years*. Buckingham: Open University Press.

Egan, K. (1986). *Teaching as Story Telling*. London, Ontario: Althouse Press.

Facer, K., & Williamson, B. (2002). "Designing Technologies to Support Creativity and Collaboration". Bristol: Futurelab. www.futurelab.org.uk/research/handbooks.htm

Fitzgerald, M. J. (1978). "Fairy tales and folk stories: the significance of multicultural elements in children's liter.

Guilford, J. P. (1950). "Creativity". *American Psychologist*, 5, 444-454.

Guilford, J. P. (1967). "Creativity: Yesterday, today and tomorrow". *The Journal of Creative Behavior*, 1, 3-14.ature".

Heuscher, J. E. (1963). *A psychiatric study of fairy tales: Their origin, meaning, and usefulness*. Springfield: Charles C. Thomas.

Jean. G, (1996). *Η δύναμη των παραμυθιών*. Αθήνα.

Ketabi, S., Zabihi, R., &Ghadiri, M. (2012). "Bridging theory and practice: How

creative ideas flourish through personal and academic literacy practices”.
International Journal of Research Studies in Psychology, 2, 61-70

- Lubetsky, M. J. (1989). “*The magic of fairy tales: psychodynamic and developmental perspectives*”. *Child Psychiatry and Human Development*, 19, 245-255.
- Luthi, M. (1982). *The European Folktale. Form and Nature*. Bloomington: Indiana University Press.
- Nicolopoulou, A. (2011). “*Children's Storytelling: Toward an Interpretive and Sociocultural Approach*”. *Storyworlds: A Journal of Narrative Studies*, 3, 25- 48.
- Propp, J. V. (2009). *ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ-Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΩΝΤ ΛΕΒΙ-ΣΤΡΩΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ*. Εκδόσεις: Καρδαμίτσα. Rodari, G. (2003). *Η γραμματική της φαντασίας*. Θεσσαλονίκη.
- Sternberg, R. J. (1996). *Successful Intelligence: How practical and creative intelligence determine success in life*. New York: Simon & Schuster.
- Terman, L. & Oden, M. (1959). *Genetic studies of genius. Vol. V. The gifted group at mid-life*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Torrance, E. P. (1962). *Guiding creative talent*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Torrance, E. P. (1988). “The nature of creativity as a manifest in testing”. In R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of creativity: Contemporary psychological perspectives* (pp. 43-75). Cambridge: Cambridge University Press.
- Thompson, S. (1946). *The Folktale*. The Dryden Press: New York (p.p 8).
- Tsitsani, P., Psyllidou, S., Batzios, S. P., Livas, S., Ouranos, M., & Cassimos, D. (2011). “Fairy tales: a compass for children's healthy development—a qualitative study in a Greek island”. *Child: Care, Health and Development*, 38(2), 266-272.
- Walsh, C. S. (2007). “*Creativity as capital in the literacy classroom: youth as multimodal designers*”. *Literacy*, 41, 79-85.
- Wang, A. Y. (2012). “*Exploring the relationship of creative thinking to reading and writing*”. *Thinking Skills and Creativity*, 7, 38-47.
- Wigginton, B.E. (1977). *The Foxfire concept*. In D. Mielke (Ed.), *Teaching mountain children*. Boone, NC: Appalachian Consortium Press.
- Wilson, M. (1983). *Stories for disturbed children*. London: National Council for Special Education.

[Πληκτρολογήστε κείμενο]

[Πληκτρολογήστε κείμενο]

[Πληκτρολογήστε κείμενο]